

PÄIVÄKODISSA KIUSAAMINEN LAILLA KIELLETTY

Henkilöstön näkemyksiä uudesta lakimerkinnästä ja sen vaikutuksista

Kurunlahti Helena

Opinnäytetyö
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi AMK

2019

Hyvinvointipalveluiden osaamisala
Sosionomikoulutus
Sosionomi (AMK)

Tekijä	Helena Kurunlahti	Vuosi	2019
Ohjaaja(t)	Sari Leppälä, Tuija Takkula		
Työn nimi	Päiväkodissa kiusaaminen lailla kielletty – Henkilöstön näkemyksiä uudesta lakimerkinnästä ja sen vaikutuksista		
Sivu- ja liitesivumäärä	46 + 1		

Opinnäytetyössäni olen selvittänyt, miten uusi varhaiskasvatuslakiin tullut merkintä päiväkodissa kiusaamiselta suojaamisesta on vaikuttanut päiväkodin arkeen. Sen rinnalla olen selvittänyt, millaisia kiusaamisen ehkäisyn keinoja päiväkodissa käytetään.

Opinnäytetyöni aihe on hyvinkin ajankohtainen, sillä uusi lakimerkintä astui voimaan vuoden 2018 syyskuussa. Aiheen ajankohtaisuus vaikuttaa positiivisesti myös työn luotettavuuteen.

Opinnäytetyöni on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Aineistonkeruumenetelmänä olen käyttänyt teemahaastattelua. Pidin ryhmähaastattelun Kempeleen kunnan erään päiväkodin kolmelle varhaiskasvattajalle. Haastattelun kautta saadun aineiston litteroin tekstimuotoon, jonka jälkeen analysoin aineiston teemoittelemalla.

Opinnäytetyöni teoreettisessa osiossa käsittelen tutkimusongelmaani liittyen kiusaamista ilmiönä yleisesti pienten lasten parissa sekä kiusaamisen ehkäisemistä ja siihen puuttumista päiväkodissa. Kerron varhaiskasvatuslain uudistuksen tavoitteista sekä yhteiskunnan merkityksestä varhaiskasvatuksessa. Metodologiassa osiossa kerron tarkemmin opinnäytetyöni toteuttamisesta, aineistonkeruusta sekä analyysistä.

Tutkimustulokset ja analyysi -osion olen jaotellut teoreettisen osuuden mukaisiin teemoihin. Sillä olen pyrkinyt tuomaan selkeyttä tutkimukseeni.

Opinnäytetyöni tutkimustuloksista ja johtopäätöksistä käy ilmi, että uusi lakimerkintä ei ole suoranaisesti vaikuttanut päiväkodin arkeen. Sen sijaan se on herättänyt paljon keskustelua päiväkodin henkilöstön keskuudessa, muistuttanut kiusaamisen ehkäisyn tärkeydestä sekä herättänyt varhaiskasvattajia hieman miettimään omaa roolia kiusaamisen ehkäisyssä.

Avainsanat

varhaiskasvatuslaki, kiusaaminen päiväkodissa, kiusaamisen ehkäisy, teemahaastattelu

School of Social Services, health
and sports
Degree programme of Social Ser-
vices
Bachelor of Social Services

Author	Helena Kurunlahti	year 2019
Supervisor	Sari Leppälä and Tuija Takkula	
Subject of thesis	Bullying in the day care centre prohibited by law - Personnel views on the new law and its effects	
Number of pages	46 + 1	

In my thesis I explain how the new entry of protection from bullying in the day care centre included in the early childhood education law has influenced the everyday life in the day care centre. In addition, I have explained what kinds of methods preventing bullying are in the day care centre.

The subject of my thesis is very topical. The new law came into force in September 2018. The topicality of the subject has a positive effect on the reliability of my work.

My thesis is qualitative study. I collected the material through a thematic interview. I had a group interview with three early childhood educators at a day care centre in the municipality of Kempele. I transcribed the obtained material into a text format after which I analyzed the material with themes.

In the theoretical part of my thesis I deal with my research problem about bullying as a phenomenon in general among young children, as well as preventing and interfering with bullying in the day care centre. I deal with the goals of the early childhood education law reform and the importance of the in early childhood education.

In the methodological section I explain more details on carrying out the thesis, data collection and analysis.

The results and analysis section is divided into themes according to the theoretical part. I have tried to bring clarity for my research.

The results of my thesis show that the new law marking has not directly affected the everyday life of the day care centre. Instead it has raised a lot of discussion among the staff of the day care centre. It reminds them of the importance of preventing bullying and raising early educators to think about their role in preventing bullying.

Key words early childhood education law, bullying in the day care centre, prevention of bullying, thematic interview

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
2	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	7
2.1	Tarkoitus, tavoitteet ja tutkimusongelmat.....	7
2.2	Tutkimusmenetelmä.....	8
2.3	Aineiston keruu	9
2.4	Aineiston analyysi	11
3	KIUSAAMINEN JA SEN EHKÄISY PIENTEN LASTEN PARISSA	14
3.1	Kiusaaminen pienten lasten parissa	14
3.2	Kiusaamisen tunnistaminen, puuttuminen ja ehkäisy päiväkodissa.....	17
3.3	Kasvattajan rooli ja yhteistyön merkitys kiusaamisen ehkäisyssä.....	22
4	VARHAISKASVATUSLAKI JA YHTEISKUNTA.....	24
4.1	Varhaiskasvatuslaki ja uudistukset	24
4.2	Varhaiskasvatus ja yhteiskunta.....	25
5	TUTKIMUSTULOKSET JA ANALYYSI.....	28
5.1	Kiusaamisen ilmeneminen	28
5.2	Kiusaamisen ehkäisyn keinot.....	29
5.3	Uuden lakimerkinnän tuomat muutokset.....	33
6	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	39
6.1	Johtopäätökset	39
6.2	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	40
6.3	Pohdintaa opinnäytetyöprosessista	42
	LÄHTEET.....	44
	LIITTEET	47

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni aihe liittyy päiväkodissa lasten väliseen kiusaamiseen tai oikeastaan sen ehkäisyyn. Varhaiskasvatustalakiin on tullut 2018 vuoden syksyllä merkintä, että lasta täytyy päiväkodissa suojata kiusaamiselta, väkivallalta ja muulta häirinnältä. (Finlex 2018). Olen tutkimuksessani ottanut selvää, miten tämä uusi lakimerkintä vaikuttaa päiväkodin arkeen. Siihen liittyen olen myös selvittänyt millaisia ajatuksia tämä herättää päiväkodin henkilöstössä, mitä se vaatii heiltä sekä miten kiusaamista ehkäistään päiväkodissa. Tutkimukseni tavoitteena on siis saada selville, miten uusi lakipykälä on vaikuttanut päiväkodin arkeen vai onko mitenkään ja mitä varhaiskasvattajat siitä ajattelevat.

Opinnäytetyöni tutkimusongelma täsmentyi samoihin aikoihin, kun uusi varhaiskasvatustalaki astui voimaan. Tutkimukseni on siis kovin ajankohtainen ja todennäköisesti ensimmäisiä tästä aiheesta. Halusin opinnäytetyöni liittyvän varhaiskasvatukseen ja olevan jokin pinnalla oleva asia. Siksi tartuin mielelläni tähän ohjaajani ehdottamaan aiheeseen.

Tutkimuksen teoreettisessa osuudessa olen paneutunut kahteen eri teemaan. Ensin olen perehtynyt kiusaamiseen ilmiönä sekä kiusaamisen ehkäisemiseen päiväkodissa. Selvennän, mitä kiusaaminen oikeastaan on ja millaista kiusaamista ilmenee pienten lasten parissa, miten kiusaamista tunnistetaan, miten puututaan ja millä tavoin kiusaamista voidaan ehkäistä päiväkodissa.

Toisessa teoriaosuuden teemassa käsittelen tarkemmin uuden lakimerkinnän tarkoitusta ja tavoitteita. Kerron myös yhteiskunnan ja varhaiskasvatuksen välisestä yhteydestä: miten yhteiskunta ja sen muutoksen näkyvät varhaiskasvatuksen piirissä ja miksi on tärkeää panostaa varhaiskasvatukseen. Nämä teemat antavat tietoperustaa tutkimusongelmaani, ovat vahvassa sidoksessa tutkimukseni tavoitteeseen ja tuovat tukea tulosten analysointiin.

Opinnäytetyöni on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Aineistonkeruu menetelmänä olen käyttänyt teemahaastattelua, jonka suoritin ryhmähaastatteluna kolmelle varhaiskasvattajalle. Teemahaastattelu ryhmähaastattelun muodossa sopi

mielestäni erinomaisesti aineistonkeruumuodoksi. Haastattelu oli helppo jaotella teemoihin tietoperustan ja tutkimuskysymysteni mukaan. Haastattelun muoto takasi sen, että haastateltavat kertoilivat asioita omin sanoin ja keskustellen, mikä taas vahvistaa työn luotettavuutta.

2 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

2.1 Tarkoitus, tavoitteet ja tutkimusongelmat

Opinnäytetyöni keskeisenä tutkimusongelmana on, miten uusi varhaiskasvatuslain kohta: ”lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä” (varhaiskasvatuslaki 540/2018 2:10§) vaikuttaa päiväkodin arkeen. Siihen liittyen ikään kuin apukysymyksinä olen kiinnostunut siitä, mitä keinoja kiusaamisen ehkäisyssä päiväkodissa käytetään, mitä ajatuksia uusi lakimerkintä herättää varhaiskasvattajissa ja mitä se vaatii henkilöstöltä.

Tarkoituksena on siis saada selville, onko uudella lakipykälällä käytännön tasolla mitään merkitystä. Tiedetään, ettei kiusaaminen ole aikaisemminkaan ollut päiväkodissa sallittua. Siksi olisikin kiinnostava tietää, vaikuttaako sen erikseen kirjaaminen lakiin millään tavoin päiväkodin arkeen ja henkilöstön toimintaan.

Teoriaosuuden tarkoitus on selventää mitä ja millaista kiusaamista ilmenee pienten lasten parissa. Tuon esille sen, miten lasten välistä kiusaamista voi tunnistaa, miten puuttua ja kuinka kiusaamista voi päiväkodissa ehkäistä. Teoreettinen osuus on vahvasti sidoksissa tutkimusongelmaani ja se tuo tukea tutkimustuloksiin. Teoreettisen osuuden toinen luku käsittelee varhaiskasvatuslakia ja yhteiskuntaa. Kerron varhaiskasvatuslain uudistuksesta ja sen tavoitteista. Toisessa kappaleessa selvennän, mikä on varhaiskasvatuksen yhteiskunnallinen merkitys. Käyn läpi, miten yhteiskunta ja sen muutokset vaikuttavat varhaiskasvatukseen ja mitä ne aiheuttavat.

Koko opinnäytetyöni tavoitteena on kehittää omia tutkimistaitoja. Haluan osoittaa, että osaan soveltaa käytäntöön omia tietoja ja taitoja, joita olen saanut ja kehittänyt opiskeluvuosieni aikana. Tavoitteenani on myös osoittaa, että olen perehtynyt opinnäytteeni aiheeseen ja työ liittyy vahvasti varhaiskasvatuksen alueeseen sekä on ajankohtainen. Haluan näyttää, että olen harjoittanut myös ammatillista viestintää ja minulla on taitoja olla yhteydessä työelämään.

2.2 Tutkimusmenetelmä

Opinnäytteeni on tutkimuksellinen työ. Teen tutkimuksen laadullisena eli kvalitatiivisella menetelmällä. Laadullisen tutkimuksen tavoite on tutkia kokonaisvaltaisesti kohdetta. Tutkimuksen kohde valitaan tarkoin tutkimusongelmaan perustuen. Tutkimusaineistoa tarkastellaan kvalitatiivisessa tutkimuksessa monitahoisesti ja yksityiskohtaisesti. (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2013, 160-164.)

Mielestäni laadullinen tutkimusmenetelmä sopii tutkittavaan aiheeseen paremmin kuin määrällinen. Laadullisessa tutkimuksessa ei ole suurempia ennakkolettamuksia, joten aihetta on helpompi lähestyä ja tutkia luotettavasti. Laadullisen tutkimuksen kautta saan selvyyden tutkittavien näkemyksistä ja mielipiteistä, mutta siinä ei ole tarkoitus ratkoa mahdollista ongelmaa.

Laadullista tutkimusta voisi kutsua jatkuvaksi prosessiksi, sillä tutkimuksen vaiheet ja valinnat muotoutuvat hiljalleen tutkimustyön edetessä. Esimerkiksi aineistonkeruutavan ei tarvitse olla heti aluksi tarkoin määriteltynä vaan sopiva tapa muotoutuu vähitellen. Myös itse tutkimusongelma voi tarkentua vasta tutkimuksen aikana. Laadullinen tutkimus kehittää tutkijaa koko tutkimusprosessin ajan hänen tulkintojensa ja näkökulmien muuttumisen ja kehittymisen myötä. Tutkijan täytyy tiedostaa tämä ja olla valmis joustamaan ja muuttamaan omia linjauksia ja suunnitelmia tutkimuksen suhteen. (Aaltola & Valli 2010b, 70-71.)

Tutkimukseni aineistonkeruumuotona toimii teemahaastattelu. Teemahaastattelu on vapaamuotoinen keskustelutilanne, jossa tutkija on aloittajana. Keskustelu etenee yleensä tutkijan ehdoilla. Tutkija pyrkii keskustelutilanteessa saamaan haastateltavilta selville tutkimusongelmaan liittyvät häntä kiinnostavat asiat. Teemahaastattelussa tutkijan täytyy etukäteen miettiä aihepiirit, teemat ja otsikot, jotka ohjaavat keskustelua. Teemahaastattelussa ei anneta vastaajalle vastausvaihtoehtoja vaan haastateltava vastaa kysymyksiin omin sanoin. Se antaa mahdollisuuden saada vastaajan ääni kuuluville ja säilyttää tutkimustulosten luotettavuuden. (Aaltola & Valli 2010a, 26-28.)

Teemahaastattelu on paljon käytetty ja toimiva aineistonkeruumuoto. Sen hyviä puolia ovat selkeys ja helppokäyttöisyys. Teemahaastattelua voi käyttää hyvin

monipuolisesti ja sen avulla voi tutkia hyvin erilaisiakin asioita. Esimerkiksi ilmiöiden tutkimisessa teemahaastattelu on oiva tapa. Usein asiasta suoraan kysyminen on yksinkertaisin tapa saada tietoa halutusta asiasta tai ilmiöstä. Teemahaastattelun käyttö ei aiheuta muutoksia muun tutkimuksen tekoon, sillä tutkimuksen vaiheet ja osat ovat samat. Eli tutkimuksen tulee sisältää teoriaa, aikaisempia teoksia, kerrontaa oman työn tekemisestä, sekä tuloksia ja pohdintaa. (Eskola 2007, 34-35.)

Teemahaastattelun teemat on hyviä miettiä niin, että ne pohjautuvat tutkimuksen teoriaan ja tutkimuskysymyksiin. Se helpottaa aineiston analyysin tekemistä, sillä silloin on helpompi harjoittaa keskustelua saadun aineiston ja teorian välillä, joka on analysoinnissa tärkeää. Teemahaastattelu aineisto antaa teemat analysoinnin pohjaksi. Teemojen avulla saadun aineiston käsitteleminen ja analysointi on selkeää. (Eskola 2007, 35,37,39.)

2.3 Aineiston keruu

Toteutin teemahaastattelun ryhmähaastattelun muodossa. Ryhmähaastattelu ei välttämättä ole aina hyvä haastattelumuoto. Toisille se voi sopia oikeinkin hyvin, mutta toiset voivat kokea tilanteen jopa ahdistavaksi. Olemme ihmisinä erilaisia. Kaikki eivät uskalla tai halua kertoa omia näkemyksiään tai kokemuksiaan ryhmän kesken. Kaikkien aiheiden käsittelyyn ryhmähaastattelu ei siis ole oikea muoto. Mielestäni tutkijan on tärkeää huomioida aineistonkeruutapaa miettiessä, miten hän saa parhaiten rehellisimmät ja luotettavimmat vastaukset tutkimuskysymyksiinsä. Täytyy miettiä, mikä on se muoto, missä haastateltavat tuovat esiin omia näkemyksiään ja kokemuksiaan juuri kyseisestä aiheesta. Ajattelin, että saan tutkimukseeni aineistoa parhaiten ryhmähaastattelun muodossa sillä en ajatellut aiheeni oleva henkilökohtainen vaan paremminkin päiväkotikohtainen.

Haastattelin Kempeleen kunnan erään päiväkodin kolmea varhaiskasvattajaa. Lähestyin usean eri päiväkodin johtajaa Kempeleessä ja tiedustelin sähköpostin kautta heidän mahdollisuutta ja kiinnostusta osallistua haastatteluun. Alun perin

tarkoitukseni oli saada haastateltavaksi kaksi noin kolmen hengen varhaiskasvattajan ryhmää. Se olisi antanut laajempaa aineistoa tutkimukselleni. Lähes jokainen lähestymäni johtaja vastasi, ettei heidän henkilöstöä, -mielenkiinnosta huolimatta ehdi kiireen takia osallistumaan haastatteluun. Eräästä päiväkodista kuitenkin johtaja lupasi yhden kolmen hengen ryhmän haastateltavaksi. Jouduin aikataulujeni puitteissa tyytymään yhteen ryhmähaastatteluun ja sen tuomaan aineistoon.

Tutkimuksen kohteeksi siis valikoitui erään päiväkodin kolme varhaiskasvattajaa. Varhaiskasvattajat työskentelevät eri ryhmissä eri ikäisten lasten kanssa. En kysynyt haastateltavilta heidän ammattinimikettään, koska mielestäni sillä ei ollut merkitystä tutkimukseni kannalta. Ennen haastattelua hoidin tutkimuksen eettisyyden kannalta tarvittavat luvat kuntoon. Tutkimuslupahakemus hoidettiin kunnan varhaiskasvatusjohtajan kanssa kuntoon sähköpostin kautta. Toimeksiantosopimukseen sain allekirjoituksen ennen haastattelua päiväkodin varajohtajalta, johtajan ollessa poissa. Haastattelu suoritettiin päiväkodin tiloissa, johtajan huoneessa. Aikaa meni koko haastattelutilanteeseen noin tunti. Haastattelutilanne oli mielestäni rauhallinen, eikä häiriötekijöitä ollut, yhtä keskeytystä lukuun ottamatta. Haastattelutilanteen aluksi esittelin itseni ja kerroin opinnäytetyöni tavoitteista ja haastattelusta. Mainitsin myös tutkimuksen ja haastattelun eettisyyteen ja luotettavuuteen liittyvistä seikoista.

Jaottelin etukäteen haastattelua ohjaavat kysymykset kolmeen teemaan:

- kiusaaminen päiväkodissa
- kiusaamisen ehkäisy ja siihen puuttuminen
- uuden lakimerkinnän tuomat muutokset

Teemat muodostuivat opinnäytetyöni tutkimusongelmani mukaan. Teemoja tarkentava kysymysrunko löytyy liitteistä (LIITE 1).

Etenin haastattelussa teemojeni mukaisessa järjestyksessä. Kaikkia kysymysrungon kysymyksiä en kysynyt ja vastaavasti kysyin joitain kysymyksiä, joita en ollut valmiiksi miettinyt. Koin haastattelun onnistuneeksi ja tunsin saavani vastauksia hakemiini teemoihin ja tutkimusongelmiini.

Jotta sain haastattelutilanteesta mahdollisimman helpon ja luontevan, nauhoitin haastattelun tietokoneella ja varmuuden vuoksi myös puhelimella. Eettisistä syistä kysyin nauhoittamiseen suullisen luvan haastateltavilta ennen haastattelun alkamista. Haastattelun nauhoittamisen myötä haastattelutilanteeseen on helpompi keskittyä eikä vuorovaikutus rikkoonnu muistiinpanojen kirjoittamisen takia. Nauhoittaminen lisää luotettavuutta myös tulosten suhteen, sillä silloin saadaan varmasti kaikki vastaukset tallennettua eikä tule ongelmia esimerkiksi asioiden ylös kirjoittamisen epäselvyyden ja lyhentelyn takia.

Haastattelun jälkeen litteroin äänitteet eli kirjoitin ne tietokoneella tekstimuotoon. Litteroin nauhoitteet sanatarkasti ja säilytin puhekielisyyden. Joitakin täytesanoja jätin pois niiden runsauden ja merkityksettömyyden vuoksi. Puhtaaksi kirjoittamisen jälkeen oli edessä aineiston analysointi vaihe. Poistin tässä vaiheessa myös äänitteet sekä tietokoneelta että puhelimesta.

2.4 Aineiston analyysi

Aineiston analysointivaihe, tulkintojen tekeminen ja johtopäätökset ovat tutkimuksessa se ydinasia. Analysoinnin kautta saadaan vastaukset etsittyihin tutkimuskysymyksiin. Analysointitapa täytyy valita niin, että se antaa vastauksen tutkimustehtävään. Laadullisen tutkimuksen aineiston analysointi on osin analyyttistä ja osin synteettistä. Analyyttistä on jakaa ja jäsentää aineiston systemaattisesti eri alueisiin eli teemoihin. Aineistolähtöisessä analyysissä yritetään aineistosta tehdä teoreettinen kokonaisuus. Aineiston analysoinnin yksi tavoite on etsiä sellaiset keskeiset kategoriat ja ulottuvuudet, jotka kuvastavat tutkimuksen kohdetta ja joiden ympärille voi tulosten analysoinnin rakentaa. Tutkijan täytyy etsiä keskeisimmät käsitteet, joiden kautta aineistoa voi tarkastella ja karsia epäolennaiset asiat pois aineistosta. Laadullinen tutkimus on osin tulkinnallista, koska siinä tutkija loppupeleissä päättää, miten tulkitsee tutkittavan ilmiön tarinan ja mitä kirjoittaa tutkimusraporttiin. Aineistolähtöisessä analyysissä ei aikaisemmilla havainnoilla tai tiedoilla tulisi olla vaikutusta analyysin toteuttamiseen tai lopputuloksiin. (Aaltola & Valli 2010b, 80, Tuomi 2007,130.)

Teemahaastattelun kautta saadun aineiston yleisin analysointitapa on teemoittelu ja tyypittely. Teemoittelu on yksi teemahaastattelun erityisistä vahvuuksista. Teemoittelussa saatu aineisto jaotellaan teemojen mukaan, jonka jälkeen ne pelkistetään. Tyypittelyssä muodostetaan erilaisia tyyppikuvauksia aineiston pohjalta. Teemoittelussa kerätään siis yhden teeman alle kaikki siihen liittyvät vastaukset, sitten toisen teeman alle siihen saadut vastaukset ja niin edelleen. Tämä helpottaa seuraavaa vaihetta, jossa tutkija voi valita tutkimuksen kannalta olennaisimman ja kiinnostavimman teeman ja analysoida sitä. On hyvä aloittaa analysointi tärkeimmästä teemasta, sillä useinkaan kaikkien teemojen analysointi ei ole tarpeellista tutkimuskysymysten kannalta. (Aaltola & Valli 2010a, 43, Tuomi 2007, 44.)

Litteroinnin jälkeen luin saadun tekstitiedoston läpi moneen kertaan, saadakseni kokonaiskuvan aineistosta. Sen jälkeen ”leikkaa-liimaa”-menetelmällä jaottelin aineiston vastaukset teemojeni alle. Kaikki kolme teemaa on tärkeitä tutkimukseni kannalta, joten kävin järjestyksessä läpi kaikki teemat ja niiden alle saadut vastaukset. Etenin teema kerrallaan. Luin saadut vastaukset useasti läpi ja alle viivasin sieltä merkitykselliset ja mielenkiintoiset havainnot. Näin aineistoa oli mielekästä analysoida ja kirjoittaa.

Teemoittelu tuntui luonnolliselta valinnalta, sillä haastattelun teemat ovat samat kuin opinnäytetyöni teoriaosuuden pääaiheet ja pohjautuvat näin ollen tutkimuskysymyksiini. Aineiston teemoittelun kautta analysointi oli suhteellisen selkeää ja sain nostettua aineistosta ne olennaiset asiat ja tiedot, jotka muodostivat tutkimustulokset.

Tutkimusaineiston analyysin jälkeen täytyy saatuja tuloksia vielä pohtia ja tehdä johtopäätöksiä. Johtopäätös-osuudessa täytyy myös miettiä, mitä tulokset merkitsevät tutkimusalueelle sekä alalle. Johtopäätöksissä tulee näkyä selkeät vastaukset tutkimukselle asetettuihin tutkimuskysymyksiin. (Hirsijärvi, ym. 2013, 229-230.)

Saatuani analysoitua tutkimustulokset, pohdin saatuja tuloksia ja teen johtopäätöksiä, jotka tuovat vastaukset tutkimuskysymyksiini. Sen jälkeen pohdin vielä

tutkimuksen eettisyyttä ja luotettavuutta sekä koko opinnäytetyöprosessia tarkemmin.

3 KIUSAAMINEN JA SEN EHKÄISY PIENTEN LASTEN PARISSA

3.1 Kiusaaminen pienten lasten parissa

Kiusaamista on vaikea määritellä yksiselitteisesti. Se saattaa tarkoittaa eri ihmisille eri asioita. Jokainen ihminen kokee eri tavalla asiat, niin myös kiusaaminen koetaan eri tavalla. Kiusaaminen onkin subjektiivinen kokemus. Yleispiirteitä kiusaamiselle ovat toistuvuus, tietoisuus, vallankäyttö ja ryhmäilmiö. (Repo 2015, 42.) Kiusaamisen määrittelyssä on tyypillistä, että kiusaamisella tarkoitetaan toistuvaa kielteistä käyttäytymistä yhtä ja samaa henkilöä kohden. Kielteinen käytös voi olla mitä vain, jolla tarkoituksellisesti aiheutetaan harmia, pahaa mieltä tai haittaa. Kiusaamiseksi kutsuta yksittäisiä tekoja vaan sillä tarkoitetaan suhteellisen pysyvää olosuhdetta. ”Kiusaaminen on systemaattista vallan tai voiman väärinkäyttöä.” (Salmivalli 2010, 12-13.)

Kiusaamista on monimuotoista ja sitä ilmenee suorana ja epäsuorana. Suoraa kiusaamista on helpompi ulkopuolistenkin havaita. Suora kiusaaminen voi olla fyysistä esimerkiksi lyömistä, potkimista tai tönimistä. Se voi olla sanallista loukkaamista tai nimittelyä tai se voi kohdistua omaisuuteen, esimerkiksi viedään toisen tavaroita tai rikotaan niitä tahallaan. Epäsuoraa kiusaamista on muun muassa ilkeiden tai väärin juttujen levittäminen, porukan ulkopuolelle jättäminen, turhien puheluiden soittaminen tai muu internetissä tai puhelimella aiheutettu paha mieli tai haitta. (Salmivalli 2010,14.)

Ryhmässä jäsenillä on kiusaamistilanteissa eri rooleja. Tutkimuksien mukaan nämä roolit ovat melko pysyviä. Roolit ovat kiusaaja, apuri, uhri, kiusaaja-uhri, kannustaja, hiljainen hyväksyjä sekä puolustaja. Näitä rooleja ei välttämättä oteta tai jaeta henkilön persoonan piirteiden mukaan, vaan roolit syntyvät niiden tarpeiden ja odotusten mukaan, mitä ryhmässä ilmenee. Yksittäinen henkilö saattaa ajautua ryhmän painostuksella tiettyyn rooliin ja alkaa käyttäytymään niin miten siltä roolilta odotetaan. (Repo 2015, 42,49.)

Pienten lasten parissa tapahtuva kiusaaminen on hieman erilaisempaa kuin koulukiusaaminen. Päiväkodissa tapahtuvaa fyysistä kiusaamista on esimerkiksi lyöminen, leikkien sotkeminen, hiekan heittäminen, nipistely ja vaatteiden repiminen. Sa-

nallinen kiusaaminen ilmenee haukkumisena, hännäämisenä, nimittelynä, lällättämisenä, vaatteiden, hiusten ynnä muiden kommentointina, selän takana puhumisena tai murjottamisena. Psyykkinen kiusaaminen pitää sisällään muun muassa uhkailua, manipulointia, kiristämistä, ilmeilyä, poissulkemista ja leikin sääntöjen muuttelua. Psyykkiseen kiusaamiseen liittyy monesti relationaalista kiusaamista tai aggressiota, jotka liittyvät kaverisuhteisiin. Se tarkoittaa, että tavoitteena kiusaamiselle on uhrin kaveri- ja ihmissuhteiden pilaaminen ja sotkeminen. (Kirves & Stoor-Grenner 2010, 18-19.)

Tutkimuksessa on selvinnyt, mitkä ovat yleisimpiä kiusaamistapoja pienten lasten keskuudessa. Yleisin yksittäinen kiusaamistapa on ryhmän ulkopuolelle jättäminen eli poissulkeminen. Toiseksi yleisin on töniminen ja kolmantena tulee muut psyykkiset kiusaamismuodot kuten uhkailu, manipulointi ja kiristäminen. On hyvä kuitenkin huomioida, että jotkut kiusaamistavat menevät myös limittäin ja ne voivat kuulua muihinkin kiusaamiskategorioihin. Tutkimuksessa on kysytty päiväkotikotikäisiltä lapsilta, mitä kiusaaminen heidän mielestään on. Vastaukset ovat selvästi liittyneet fyysisiin kiusaamismuotoihin, kuten lyömiseen, nipistelyyn ja tönimiseen. Myös sanallisen kiusaamisen muodoista haukkuminen, lällättäminen, kielen näyttäminen ja valehtelu olivat lasten yleisiä vastauksia. (Repo 2015, 66,80-81.)

Kiusaamistilanteita syntyy päiväkodissa etenkin vapaan leikin aikana, sisällä tai ulkona. Lasten mukaan kiellettyä tai tyhmää tapahtuu usein silloin kun aikuinen ei ole näkemässä tai kun heillä on kiire. Myös yhteisissä kokoontumisissa kuten aamupiirillä ja lepopohetkellä tapahtuu kiusaamista vaikka aikuinen onkin läsnä. Kiusaamisen havainnointi voi olla vaikeaa vaikka aikuinen olisikin paikalla tilanteessa. Leikkitalanteissa kiusaamista ja ristiriitoja syntyy etenkin leikkiryhmien välillä ja niistä poissulkemisessa. Mutta ristiriitoja esiintyy myös koko leikin aikana. Kiusaamista ja riitoja aiheuttaa etenkin leikin sääntöjen laadinta ja niiden muuttaminen kesken leikin sekä leikkiroolien jakaminen. (Kirves & Stoor-Grenner 2010, 21, 35.)

Lasten väliset kiusaamiset pohjautuvat sosiaalisiin suhteisiin ja tapahtuvat aina vertaisryhmissä. Kiusaamistilanteiden syntymiseen vaikuttaa ryhmässä vallitseva toimintakulttuuri, se mitä pidetään sallittuna ja mikä ajatellaan olevan ei-

sallittavaa. Kiusaamista ei voida yhdistää lapsen luonteenpiirteisiin, sillä kukaan ei synny kiusaajana eikä kukaan lapsi tahallaan ole ja toimi ilkeästi. Ei voida siis määrittellä kuka tai millainen on tyypillinen kiusaajaa tai kiusaamisen kohde. (Haapsalo ym. 2015, 52.)

Ryhmädynamiikalla on merkitystä kiusaamisessa. Pienetkin lapset ovat tutkimusten mukaan yllättävän hyvin tietoisia siitä, millainen ryhmädynamiikka ryhmässä on. Lapset osaavat sanoa kuka ryhmästä usein rikkoo tai häiritsee leikkejä, kuka määrää, kuka kiusaa toisia lapsia, kenellä ei ole kavereita tai kenen kanssa halutaan usein leikkiä. He osaavat hyvin kertoa kuka on kiusaaja ja kuka kiusattu. Päiväkoti-ikäiset lapset myös tiedostavat sen, jos joku lapsista saa usein muilta lapsilta tai aikuisilta kielteistä palautetta, myös torjutuksi tullut lapsi on tietoinen asemastaan. Lapsilla on kyky tiedostaa ryhmässä olevat normit ja he tietävät miten toimia eri tilanteissa. (Kirves & Stoor-Grenner 2011, 8.)

Kiusaaminen on suuri riski lapsen ja nuoren terveelle kehitykselle ja kasvulle. Kiusaaminen voi heikentää lapsen itsetuntoa sillä hetkellä mutta myös myöhemmin elämässä. Ahdistuneisuutta, masentuneisuutta ja itsetuhoisia ajatuksia ilmenee tutkimusten mukaan kiusatuilla lapsilla muita enemmän. Kiusaajilla sen sijaan on muita suurempi riski myöhemmin elämässään syrjäytyä yhteiskunnasta eli sortua muun muassa päihteiden käyttöön ja rikoksiin. Kiusaajilla voi tutkimusten mukaan olla myös yhteyksiä antisosiaaliseen persoonallisuushäiriöön. Kiusaaminen on valitettavasti myös melko pysyvä toimintamalli ja näin kiusaava käyttäytyminen voi jatkua myös läpi työelämän. On havaittu, että lapsi, joka on ollut sekä kiusaaja että kiusaamisen uhri, oireilee aikuisena voimakkaimmin. (Repo 2015, 14.)

Pienten lasten kiusaamisen pitkäaikaisseurauksia ei ole tutkittu, mutta on selvää, että mitä pienempänä kiusaaminen alkaa sitä suuremmat vaikutukset ja oireet sillä voi olla. Kiusaamisen kokeminen lapsena vaikuttaa lapsen identiteetin muodostumiseen. Lapsi voi luulla, että kiusaaminen on osa elämää ja osa häntä ja hänen voi myöhemmin olla todella vaikea yrittää irrottautua kiusaamiskierteestä. Ennen kouluikää alkaneilla kiusaamiskokemuksilla todennäköisin vaikutus on sen heijastuminen jollain tavoin lapsen koulunkäyntiin. (Repo 2015, 14-15.)

Pitkäaikainen kiusaaminen voi tulla esteeksi lapsen oikeuksien toteutumiselle. Kun kiusaaminen loukkaa lapsen ihmisarvoa tai aiheuttaa sen murtumisen tai jopa menettämisen, eivät silloin lapsen oikeudet toteudu. Lasten oikeuksien sopimuksessa on määrätty lapselle oikeus yleissivistävään koulutukseen ja mahdollisuuteen tulla hyödylliseksi yhteiskunnan jäseneksi kehittämällä kykyjä, yksilöllistä arvostelukykyä, sekä sosiaalista ja moraalista vastuuntuntoa. Kiusaaminen voi vaikuttaa näiden oikeuksien toteutumiseen, kun se tulee esteeksi lapsen oppimiselle ja siten vaikuttaa myös lapsen kykyjen kehittämiseen. Kiusaamisen takia lapsi voi joutua myös toimimaan vastoin hänen moraalikäsitystään ja sosiaalista vastuuntuntoaan. Pienistä lapsista puhuttaessa on tärkeää huomioida, että lapsen leikki pitäisi ohjata palvelemaan samoja päämääriä kuin koulutuskin. Niiden pitäisi kehittää lapsen kykyjä, kunnioitusta ihmisoikeuksia, lasten vanhempia sekä omaa ja muiden kulttuuria kohtaan sekä suvaitsevaisuutta. (Repo 2015, 36-37.)

3.2 Kiusaamisen tunnistaminen, puuttuminen ja ehkäisy päiväkodissa

Kiusaamiseen puuttuminen ja reagointi oikealla tavalla vaatii, että aikuinen tunnistaa ja huomaa kiusaamistilanteen. Kiusaamistilanteiden huomaaminen pienten lasten parissa on kuitenkin toisinaan haastavaa. Päiväkodissa ilmenee lasten kesken paljon kielteistä käytöstä. On tärkeää osata vaikeudesta huolimatta erottaa järjestelmällinen kiusaaminen nahistelusta, konflikteista, riidoista ja leikkita-peluista. Lapsen elämään kuuluu riitoja, erimielisyyksiä ja konflikteja, kun hän opettelee esimerkiksi sosiaalisia taitoja sekä itsesäätelyn taitoja. (Kirves & Stoor-Grenner 2010,17.)

Sekä kiusaamisen määrittelyä että sen tunnistamista pienten lasten parissa vaikeuttaa kiusaamis-sanankäytön vaihtelevuus ja merkitys. Pienillä lapsilla on tapana kutsua eri asioita kiusaamiseksi ja he käyttävät sanaa paljon. He eivät välttämättä käsitä kiusaamis-sanankäytöstä eikö heillä ole vielä muita sanoja, joilla kuvailisivat kokemustaan. Aikuisen on tärkeää huomioida ja tiedostaa tämä, kun lapsi kertoo kiusaamisesta. (Repo 2015, 40.)

Kiusaamistilanteidenkin tunnistamiseksi varhaiskasvattajien on tärkeää tuntea lapsi ja hänen käyttäytymistapansa hyvin. Lapsia oppii tuntemaan havainnoimalla heitä niin yksilö- kuin ryhmätasollakin. Hyviä havainnointitilanteita ovat vapaat leikkitalanteet, jolloin voi tarkkailla lapsen leikkitaitoja ja sosiaalisia suhteita. (Koi-vunen 2009, 24.) Yksilöhavainnoinnilla voi saada helposti selville sellaisia asioita ja ominaisuuksia lapsesta, jotka jäävät ryhmätalanteissa huomioimatta. Havainnoinnin ansiosta myös vuorovaikutus varhaiskasvattajan ja lapsen välillä voi parantua, sillä lapsi tulee tutuksi eri tavalla ja siten voidaan välttää vääriä tulkintoja lapsesta. Ryhmähavainnoinnilla voi tarkkailla muun muassa koko ryhmän toimivuutta, ryhmädynamiikkaa ja sosiaalisia suhteita. Se auttaa varhaiskasvattajaa tekemää hyödyllisiä ratkaisuja toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa. Siten voidaan välttää myös mahdollisia kiusaamistilanteita lasten keskuudessa. (Koi-vunen 2009, 25,27.)

Kiusaamiseen puuttuminen ja sen ehkäisy ovat vahvassa sidoksessa toisiinsa. Kiusaamiseen puuttuminen on samalla kiusaamisen ehkäisyä ja toisinpäin. Puuttumista ei voi erottaa irralliseksi osaksi kiusaamisen ehkäisyn menetelmistä, sillä puuttuminen kiusaamistilanteisiin on sen hetkistä tilannetta suurempi kokonaisuus. Puuttumisen ja ehkäisemisen erottelua vaikeuttaa myös se, että kiusaamistilanteet pienten lasten kesken useimmiten loppuvat kun aikuinen puuttuu tilanteeseen. On siis hyvin tärkeää, että aikuinen huomaa ja puuttuu jokaiseen lasten väliseen riitaan ja konfliktiin oikealla tilanteen vaatimalla tavalla. (Repo 2015, 204-205.)

Varhaiskasvatuksessa kiusaamisen ehkäisyn periaate on preventio. Preventiolla tarkoitetaan ennaltaehkäisyä ja seurausten pienentämistä. Valmista mallia ja ohjetta kiusaamiseen ehkäisyyn päiväkodissakaan ei olemassa. Kiusaamisen ehkäisy lähtee lasten kasvattamisesta ja opettamisesta siihen, ettei ketään kiusata. Päiväkodissa kiusaamisen ehkäisyssä on kyse laadukkaasta peruspedagogiikasta. (Repo 2015, 104.)

Kiusaamisen ehkäisyn keinoja varhaiskasvatuksessa ovat sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen harjoittelu, turvallisen ja luotettavan ilmapiirin luominen ryh-

män keskelle, lapsen itsetunnon vahvistaminen, tasa-arvon ja osallisuuden edistäminen, leikin ohjaaminen, havainnointi ja siihen osallistuminen sekä tapa- ja moraalikasvatus.

Sosiaalisilla taidoilla tarkoitetaan taitoja ja kykyjä, joita ihminen tarvitsee tulla- seen toimeen toisen ihmisen kanssa. Emotionaalisia taitoja ovat kyvyt huomata ja ymmärtää sekä omia että toisten tunteita. Lapsilla sosiaaliset taidot kehittyvät yleensä mallioppimalla arjen tilanteissa. Siksi onki tärkeää, että kasvattaja näyttää hyvää esimerkkiä, antaa positiivista palautetta, rohkaisee ja on tukemassa taitojen kehittymistä. Empatiataitojen opettamisessa on tärkeää, että aikuinen on itse empaattinen, huomioi vakavasti lapsen tarpeet, ohjaa lasta toimimaan oikein eri tilanteissa sekä auttaa tunteiden tunnistamisessa ja sanoittamisessa. Kiusaamista voidaan estää sitä paremmin mitä aikaisemmin lapselle aloitetaan sosiaalisten taitojen opettaminen. (Kirves & Stoor-Grenner 2010, 50.)

Turvallinen ja luottamuksellinen ilmapiiri on tärkeä ehto kiusaamisen ehkäisyssä. Ilman sitä, ei ryhmässä voi tapahtua myönteistä yhteistoimintaa. Lapsella pitäisi olla päiväkodissa vähintään yksi turvallinen kiintymyssuhde. Jokaisen lapsen tulisi tuntea arvostusta ja kunnioitusta aikuisilta. Lasten täytyy tuntea luottamusta aikuisiin, heidän läsnäoloonsa ja tarvittaessa avunsaantiin. Turvallisuuden tunnetta lapsissa lisää luottamus aikuisen vastuunkantoon ryhmästä ja sen toiminnasta. Myös kasvattajien oma asenne lapsia ja toisia kasvattajia kohtaan vaikuttaa ryhmän ilmapiiriin ja viestii lapsille ryhmässä olevista arvoista ja normeista. On tärkeää, että kasvattaja selvästi ja ehdottomasti vastustaa kiusaamista ja huomioi myös sen, että on hyvät ja selvät välit toisiin aikuisiin. Aikuisten kesellä vallitseva ilmapiiri tarttuu automaattisesti lapsiin. (Kirves & Stoor-Grenner 2011, 23.)

Hyvän tai terveen itsetunnon omaava ihminen osaa arvostaa itseään positiivisella tavalla. Ihminen, jolla on huono tai heikko itsetunto puolestaan vähättelee itseään. Hän voi vastaavasti myös luulla itsestään liikoja tai rehennellä ja usein muiden kustannuksella. Itsetunnon perusta on hyväksytyksi tulemisen tunne. Lapsen itsetunto kehittyy suhteissa toisten ihmisten kanssa. Se, millaiset kokemukset lapsella on suhteista etenkin läheisiin ihmisiin, vaikuttaa suurimmaksi osaksi siihen, millaiset suhteet lapsi itse luo muihin ihmisiin. Lapsen itsetunnon vahvistamisessa on tärkeää tunteiden huomiointi. Kasvattajan täytyy nähdä, hyväksyä ja

arvostaa lapsia sellaisina kuin he ovat ainutlaatuisina yksilöinä. Terveen itsetunnon vahvistumisen kannalta on tärkeää myös, että lapsella on mahdollisuus olla tasavertaisissa ihmissuhteissa toisten kanssa. Silloin kumpikaan ei ole toista parempi tai huonompi ja samankaltaisuus vahvistuu. Kasvattajien on tärkeää koko ajan miettiä, kuinka kohtaa ja toimii lasten kanssa kehittääkseen heidän tervettä itsetuntoaan. Lapsi, joka kokee, että häntä kohdellaan arvostavasti ja samoilla ehdoilla, tulee kohtelemaan samoin muita ihmisiä. (Kirves & Stoor-Grenner 2011, 36-39.)

Osallisuudella pienten lasten parissa tarkoitetaan porukkaan kuulumista. Lapsi tuntee paikkansa ryhmässä ja kokee yhteenkuuluvuuden tunnetta. Osallisuuden kokemus kehittyy vuorovaikutteisen sosiaalisen toiminnan kautta. Lapsen ottaminen mukaan yhteiseen toimintaan, esimerkiksi yhteiseen keskusteluun, työn tai toiminnan suunnitteluun, on osallistavaa toimintaa. Osallistavan toiminnan kautta voidaan lapsen osallisuuden ja yhteisöllisyyden tunnetta kehittää. Toimintatapoja päiväkodissa, jotka osallistavat lasta ovat esimerkiksi leikin tukeminen ja ohjaus, yhdessä sääntöjen laatiminen, lapsen arvostaminen ja kuuleminen, kokemusten jakaminen sekä lapsen antaminen toimia asiantuntijana omissa asioissaan. (Kirves & Stoor-Grenner 2011, 40-42.)

Tasa-arvotyö on tärkeää kiusaamisen ehkäisyssä. Tasa-arvolla tarkoitetaan, että ihmisillä on sukupuolesta riippumatta samat mahdollisuudet, oikeudet ja velvollisuudet. Tasa-arvotyön tarkoituksena ei ole tehdä kaikista lapsista samanlaisia, eikä myöskään tytöistä poikia tai pojista tyttöjä. Tasa-arvotyö lasten parissa on sitä, että annetaan lapsille uusia mahdollisuuksia ja laajennetaan heidän toimintaympäristöänsä. Lapselta ei siis oteta mitään pois, vaan hänelle annetaan enemmän valinnanmahdollisuuksia. Tasa-arvon edistäminen päiväkodissa on suurimmaksi osaksi varhaiskasvattajien tehtävä. Heidän asenteet, ajattelumallit, puheet ja toimintatavat vaikuttavat hyvin paljon siihen, miten tasa-arvo toteutuu ja vahvistuu ja millaisen mallin lapset saavat tyttöjen ja poikien tasa-arvosta. (Kirves & Stoor-Grenner 2010, 52.)

Lasten leikkien ohjaaminen, havainnointi ja osallistuminen ovat nekin keinoja ehkäistä kiusaamista. Juurikin leikkitilanteissa tapahtuu eniten kiusaamisia ja syntyy

eripuraa lasten välillä. Havainnoidessa leikkiä kasvattaja huomaa eri kiusaamis-
muotoja kuten selän kääntämisen ja kiristämisen. Kasvattaja huomaa, jos roolit
on jaettu epätasaisesti, tai leikkiä muutellaan niin, ettei joku lapsista voi osallistua
siihen. Havainnoinnin kautta kasvattaja havaitsee myös vuorovaikutuksen laadun
lasten välillä sekä huomaa lapset, jotka usein leikkivät yksin.

Leikin ohjaamisen ja siihen osallistumisen kautta kasvattajan on mahdollista es-
tää mahdollisten kiusaamistilanteiden syntymisen. Riitatilanteita leikeissä syntyy
vähemmän, kun aikuinen on mukana. Ohjatessa leikkiä, kasvattaja voi myös
muun muassa ohjata lapsia leikkitaitojen kehittämisessä, auttaa lapsia huomioi-
maan muut, opettaa kompromissien tekoa ja osallistaa lapsia. Lapset nauttivat
siitä, kun aikuinen osallistuu leikkiin ja leikki monipuolistuu. (Kirves & Stoor-Gren-
ner 2011, 32-35.)

Tapa- ja moraalikasvatus on kiusaamista ehkäisevän työn perusta varhaiskasva-
tuksessa. Tapakasvatuksen kautta opetetaan lapsille, miten toisia kunnioitetaan,
miten puhutaan ja käyttäytyään muita loukkaamatta. Se on niiden sosiaalisen
kanssakäymisen sääntöjen opettamista, jotka on yhteiskunnassa yhteisesti so-
vittuja. Moraalikasvatuksen avulla pyritään saamaan lapsi tajumaan itse, miksi
tietyt toimintatavat ovat soveliaita ja toiset eivät. Moraalisia ja eettisiä arvoja voi-
daan opettaa jo hyvin pienelle lapselle. Kiusaamisen ehkäisyn lähtökohta on, että
lapsi osaa asettua toisen asemaan. Se taas edellyttää, että lapsen moraalii on
kehittynyt. Pienillä lapsilla moraalii kehittyy arjen tilanteissa sekä muiden esimer-
kistä. Onkin tärkeää, että kasvattajat huomioivat lapsen moraalii kehittymisen ja
sen opettamisen. (Kirves & Stoor-Grenner 2011, 35.)

Kiusaamistilanteiden erilaisuuden ja monimuotoisuuden takia on vaikea määrit-
tää ratkaisuja ja ohjeita, jotka olisivat toimivia kaikissa tilanteissa. On myös vai-
kea neuvoa päiväkodin ulkopuolelta miten kiusaamisiin puututaan ja miten niitä
ehkäistään. Siksi on tärkeää, että päiväkodin omaan varhaiskasvatuksen suun-
nitelmaan liitetään osaksi kiusaamisen ehkäisyn kirjallinen suunnitelma. Sen
avulla päiväkodin henkilöstö olisi kiusaamisilmiöistä tietoisempia, sillä voitaisiin
vaikuttaa asenteisiin, työyhteisö tietäisi miten toimitaan ja työtä voitaisiin arvioida
ja siihen motivoitetaan ja sitoudutaan paremmin kun kaikki saavat osallistua

suunnitteluun. Johdonmukainen työ on myös tuloksellisempaa ja se vahvistaisi yhteistyötä vanhempien kanssa.

Kiusaamisen ehkäisy ja siihen puuttuminen olisi tärkeä nähdä osana päiväkodin arjen pedagogiikkaa, joka muuttuu lasten taitojen ja ryhmän mukaan. (Kirves & Stoor-Grenner 2011, 11.)

3.3 Kasvattajan rooli ja yhteistyön merkitys kiusaamisen ehkäisyssä

Varhaiskasvattajien vastuulla on tunnistaa, puuttua ja ennaltaehkäistä päiväkodissa tapahtuvaa kiusaamista. Se vaatii, että työntekijä miettii ja tarkistaa omia asenteita, omaa suhtautumista jokaiseen lapseen, lapsiryhmään ja koko työyhteisöön. Varhaiskasvattajan on myös tiedostettava se tosi asia, että hän itse vaikuttaa kiusaamisen olemassa oloon. Kaikkien tiedossa tulee olla, että kiusaaminen ei lopu itsestään. Kiusaamisen loppuminen vaatii aina puuttumista, käsittelyä ja varhaiskasvattajien ja vanhempien välistä yhteistyötä. (Kirves & Stoor-Grenner 2011, 10, 22.; Haapsalo ym.2015,52.)

Vanhempien kanssa tehtävällä yhteistyöllä on tärkeä rooli kiusaamisen ehkäisyssä. Päiväkodissa tapahtuva kiusaaminen, vaikka se selvitetään ja sovitaan päiväkodissa, on aina myös perheelle kuuluva asia. Vanhemmilla on oikeus ja velvollisuus tietää, mitä päivän aikana tapahtuu päiväkodissa ja miten heidän lapsensa on toiminut. Varhaiskasvattajan rooli on olla aloitteellinen ja aktiivinen vanhempien kanssa keskustellessa. Varhaiskasvattajan tehtävä on pyrkiä luomaan avoin, luotettava ja tasavertainen suhde päiväkodin ja kodin välille, jotta asioista -myös niistä vaikeista ja haastavista, pystytään kertomaan ja kuulemaan puolin ja toisin. Kiusaamisen ehkäisy päiväkodissa vaatii kasvatuskumppanuutta perheiden kanssa. Jotta kasvatuskumppanuus toteutuisi on tärkeää, että päiväkodin ja kodin välillä vallitsee samat arvot. (Kirves & Stoor-Grenner 2011, 46.)

Jotta perheiden ja päiväkodin arvot olisivat yhteneviä, on tärkeää sitouttaa vanhemmat kiusaamisen vastaiseen työhön. Sitouttaminen tapahtuu vanhempia osallistamalla. Osallistaminen voi tapahtua esimerkiksi vanhempainilloissa, jolloin vanhemmilla on mahdollista vaikuttaa ja tuoda ideoita kiusaamisen vastaisen

työn muotoihin. He voivat myös tuoda esille mielipiteensä päiväkodin toiminnasta ja osallistua arvokeskusteluihin. Vanhemmilla on oikeus osallistua suunnittelemaan ja kehittämään päiväkodin toimintaa ja kasvatustyön tavoitteita yhdessä lasten ja päiväkodin henkilöstön kanssa. (Repo 2015, 210.)

4 VARHAISKASVATUSLAKI JA YHTEISKUNTA

4.1 Varhaiskasvatuslaki ja uudistukset

Varhaiskasvatuksen tärkein tehtävä on edistää lasten hyvinvointia ja kehitystä. Lasten hyvinvointia edistetään takaamalla heille turvallinen ja terveellinen kasvuympäristö, turvataan fyysinen kasvu ja terveys ja luodaan ja ylläpidetään turvallisia ja pysyviä kiintymyssuhteita. Lasten hyvinvoinnin takaamiseksi tarvitaan myös rakastavaa ja kunnioittavaa ilmapiiriä sekä riittävän hyvää hoitoa, kasvatusta ja opetusta lapsen ikä huomioiden. Nämä lapsen hyvinvointia takaavat tekijät on kirjoitettu myös YK:n Lapsen Oikeuksien Sopimukseen. (Alila & Kronqvist 2008, 31.)

Varhaiskasvatus on suunnitelmallista ja tavoitteellista lapsen hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuus, jossa erityisesti pedagogiikalla on suuri painoarvo.

Varhaiskasvatuslaki on laadittu suojaamaan ja ohjaamaan, jotta varhaiskasvatuksen määritelmä toteutuisi ja tavoitteet täyttyisivät. Vuoden 2018 syyskuun alussa astui voimaan uusi varhaiskasvatuslaki, johon oli tehty suurimpia muutoksia ja täsmennyksiä erityisesti liittyen varhaiskasvatuksen henkilöstöön sekä varhaiskasvatuksen tiedontuotannon kehittämiseen. Uudistamisella tehtiin lakia ajanmukaisemmaksi, selkeämmäksi ja tarkemmaksi käsitteellisesti. Eräs varhaiskasvatuslain pykälä, jota tarkennettiin käsitteellisesti, koskee varhaiskasvatusympäristöä. Pykälään kirjattiin, että lasta täytyy suojata kiusaamiselta, väkivallalta ja muulta häirinnältä. Toki aikaisemminkin kiusaaminen varhaiskasvatuksessa on ollut kiellettyä ja kiusaamisiin on täytynyt puuttua ja ehkäistä niitä. Sitä ei aikaisemmin oltu laissa erikseen määrätty, sillä ajateltiin, että lain kohta ”kehittävä, oppimista edistävä sekä terveellinen ja turvallinen ympäristö” käsittää myös kiusaamisen tunnistamisen, puuttumisen ja ehkäisyn toimet. (Eduskunta 2018.)

Kiusaamiselta suojaamisen merkitsemisellä lakiin pyritään vaikuttamaan siihen, että varhaiskasvattajat toimisivat ja työskentelisivät entistä aktiivisemmin ja suunnitelmallisemmin kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen eteen. Tarkennuksen tavoitteena on myös korostaa lapsen oikeutta koskemattomuuteen. Pyritään myös

siihen, että kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäisy tiedostetaan varhaiskasvatuksen piirissä aikaisempaa paremmin eikä kiusaamista hyväksytä tapahtuvan missään muodossa. (Eduskunta 2018.) Lakimerkintä kiusaamiselta suojaamisesta on muotoiltu niin, että se suojaa myös kiusaajaa eikä vain kiusattuja lapsia. ”Lasta tulee suojata kiusaamiselta” tarkoittaa siis myös sitä, että lapselle, joka kiusaa muita, on hänellekin turvattu pedagogisen opetuksen ja ohjauksen saanti, niin että hän oppisi olemaan kiusaamatta. Jokaisella lapsella on myös oikeus olla kiusaamatta. (Repo 2015, 33.)

Lakiuudistusten ja tarkennusten lähtökohtana on vahvistaa varhaiskasvatuksen laatua ja parantaa varhaiskasvatuspalveluita. Lapsen edun tärkeyttä korostetaan yhä enemmän. Varhaiskasvatuslain mukaan lapsen etua täytyy pitää ensisijaisena suunniteltaessa, järjestäessä, tuottaessa ja päätettäessä varhaiskasvatuksesta. Varhaiskasvatus on Suomessa osa koulutusjärjestelmää. Se on lapsen kasvun ja oppimisen kannalta hyvin tärkeä vaihe. Vaikka lasten huoltajilla on vastuu lapsen kasvattamisesta, on varhaiskasvatus tukemassa ja täydentämässä lasten kasvattamisessa. Varhaiskasvatuksella on oma vastuunsa myös siinä, että lapset voivat hyvin ja pärjäävät myöhemmin koulumaailmassa ja elämässään. Varhaiskasvatukseen panostaminen on samalla panostamista myöhempään elämään. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018.)

4.2 Varhaiskasvatus ja yhteiskunta

Laadukas varhaiskasvatus ei ole pelkästään vain lapsen etu. Se on tukemassa myös yhteiskunnan menestystä ja hyvinvointia. Yhteiskunnan kannalta varhaiskasvatuksella on kasvatustehtävän lisäksi tärkeä osuus työvoima- ja perhepolitiikassa. Huoltajien on mahdollista käydä töissä ja opiskella kun lapsi voi olla esimerkiksi päiväkodissa. Näin laadukas varhaiskasvatus lisää koko Suomen kansan inhimillistä pääomaa. Varhaiskasvatus on tukemassa myös tasa-arvoisuutta eritaustaisten lasten välillä ja näin pienentää yhteiskunnallista eriarvoisuutta. Kun koulutusmahdollisuudet ovat kaikille lapsille tasavertaiset, on jokaisella lapsella samanlainen pohja menestyä yhteiskunnassa. Näin ollen se luo myös pohjaa Suomen kansantalouden kasvulle ja tuottavuudelle. Yhteiskunnallinen merkitys

varhaiskasvatuksessa liittyy erityisesti ennaltaehkäisemiseen. Mitä varhaisemmassa vaiheessa ongelmiin ja epäkohtiin puututaan sitä helpompaa ja taloudellisestikin edullisempaa se on. (Vaikuttava varhaiskasvatus 2016, 6.)

Varhaiskasvatus on hyvin moniulotteista ja sen toiminnassa näkyy helposti yhteiskunnan rakenteelliset, taloudelliset ja kulttuurilliset muutokset sekä se, miten ne vaikuttavat perheiden elämään. Muutostrendejä Suomen yhteiskunnassa, joilla on varhaiskasvatuksenkin kannalta vaikutusta, on 2010-luvulla väestörakenteen muutokset sekä globalisaatio ja liikkuvuus. Nämä aiheuttavat varhaiskasvatuksen kentällä esimerkiksi sitä, että kun joissain kunnissa lapsia on vähän ja aluekeskuksissa vastaavasti paljon, on sillä vaikutuksensa palveluiden saantiin ja laatuun. Lisääntynyt maahanmuutto on tehnyt yhteiskuntaamme monikulttuurisemmaksi. Monikulttuurisuus on täytynyt huomioida myös varhaiskasvatuksen palveluissa, joka on siis hyvä asia. Hyvänä, yhteiskunnan aiheuttamana muutoksena varhaiskasvatuksessa voidaan pitää myös esimerkiksi alueellisen yhteistyön lisääntymistä, paikallisen vastuun korostumista, laadunhallinnan ja suunnittelun nousemista keskeiseen asemaan sekä tietoyhteiskuntakehityksen etene mistä. Yhteistyölle ja moniammatillisuudelle on ehdoton tarve varhaiskasvatuk sessakin, jotta perheille ja lapsille voidaan tarjota heidän tarvitsemaansa tukea. (Alila & Kronqvist 2008, 29-30.)

Moniammatillista yhteistyötä korostetaan myös varhaiskasvatuksen kentällä. Yhteistyö tukee varhaiskasvatuksen tavoitteiden täyttymistä sekä rikastuttaa oppimisympäristöjä. Tahoja, kenen kanssa alueellista yhteistyötä varhaiskasvatuk sessa tehdään, ovat esimerkiksi opetus- ja liikuntatoimet sekä kirjasto ja kulttuuripalvelut. Myös esimerkiksi kuntien eri järjestöt, seurakunnat ja poliisi ovat varhaiskasvatuksen yhteistyötahoja. Kun herää huoli lapsen kehityksestä, hyvinvoinnista tai tuen tarvitsemisesta, on yhteistyö terveydenhuollon ja sosiaalipalveluiden kanssa ehdottoman tärkeää. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018.)

Negatiivisia muutoksia varhaiskasvatuksen kentällä, jotka yhteiskunnalliset muutokset ovat tuoneet, on muun muassa sosiaalisten ongelmien kasaantuminen,

syrytytymisuhka, tuloerojen kasvu sekä terveys- ja hyvinvointierojen kasvu. Jatkuvat muutokset tuovat haasteensa myös työntekijöiden osaamiselle. Työtehtävät varhaiskasvatuksen kentällä ovat laajentuneet ja monimutkaistuneet. Sen takia työ on muuttunut vaativammaksi ja epämääräisemmäksi. Sosiaaliset ongelmat ovat myös monimutkaistuneet yhteiskunnan kehittyessä. Vaikka kyseessä on hyvinvointivaltio, on silti monissa perheissä havaittavissa syrytytymisuhkaa, köyhyyttä ja näköalattomuuttakin. (Alila & Kronqvist 2008, 30.)

Varhaiskasvatuksen neuvottelukunta on vuonna 2007 tehnyt suunnitelman, mitä varhaiskasvatuksessa täytyy kehittää ja laatinut tavoitteet millainen varhaiskasvatuksen tilanne tulisi olla vuonna 2020. Lähtökohtana kehittämisessä on ollut lapsen hyvinvoinnin edistäminen varhaiskasvatuksessa. Visio 2020:n tavoitteena on, että vuoteen 2020 mennessä varhaiskasvatuksen lainsäädäntö on ajankohdainen ja uudistukset koskevat lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukemista. Tavoitteena on, että varhaiskasvatuksella on selkeä valtakunnallinen ohjaus ja vastuut on määritelty selkeästi. Arviointia on korostettu niin, että tehdään varhaiskasvatussuunnitelmat ja arvioidaan niitä säännöllisesti. Yksi vision tavoitteista on, että lapsen ja perheen tarpeisiin voidaan vastata ja palvelut ovat monipuolisia. Perheiden osallisuus on keskiössä ja vanhemmuutta tuetaan kasvatuskumppanuuden avulla. Henkilöstö varhaiskasvatuksen piirissä tulee olla koulutettua, osaavaa ja hyvinvoivaa. Huolehditaan, että henkilöstöä on tarpeeksi ja miehiä on alalla enemmän. Visiossa mainitaan myös tutkimuksen ja kehittämisen vahva asema ja vakiintunut asema varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen toteuttamisessa ja päätöstenteossa käytetään hyväksi tutkimusten ja kehittämisen tuloksia. Vuoteen 2020 mennessä varhaiskasvatuksen asema on yhteiskunnassa vahvistunut. (Alila & Kronqvist 2008, 64-65.)

5 TUTKIMUSTULOKSET JA ANALYYSI

5.1 Kiusaamisen ilmeneminen

Haastattelemiini varhaiskasvattajat ovat havainneet päiväkodissaan tapahtuvan niin suoraa kuin epäsuoraakin kiusaamista. He eivät osanneet nimetä yhtä yleisintä yksittäistä kiusaamisen muotoa. Aikaisempien tutkimusten mukaan (Repo 2015) se on ryhmän ulkopuolelle jättäminen ja poissulkeminen. Sitä ilmenee haastateltavien mukaan myös heidän päiväkodissaan. Sen lisäksi ilmenee sanallista kiusaamista ja loukkaamista kuten nimittelyä ja uhkailua. Fyysistä kiusaamista ilmenee vähemmän, mutta se on selvästi enemmän poikien juttu. Tytöt taas kiusaavat useimmiten sanallisesti, kuten se aikaisempienkin tutkimusten perusteella on havaittu.

”pojilla se on enempi niinkö fyysisempää mutta sitte siinä on myös se, että pojilla on kuitenkin semmonen varmaan osittain myös luontainenkin tarve semmoseen fyysiseen kontaktiin”

Tämä virke jäi minulla itselläni hieman mietityttämään. Pohdin sitä lähinnä kiusaamisen tunnistamisen kannalta; tekeekö poikien taipumus fyysiseen kontaktiin kiusaamisen tunnistamisesta vaikeampaa. En hoksannut ottaa varhaiskasvattajien kanssa haastattelussa puheeksi, mutta itsekseni pohdin, että onko tyttöjen ja poikien välisen kiusaamisen tunnistamisessa eroja, onko toisilla tunnistaminen helpompaa kuin toisilla. Pohdin myös sitä, että onko eroa tyttöjen välisiin ja poikien välisiin konflikteihin puuttumisessa. Heitänkin kysymyksen ilmaan, että jätetäänkö päiväkodissa poikien välisiin kinasteluihin tai painimatseihin herkästi puuttumatta, kun ajatellaan, että pojat on poikia ja niiden kuuluukin hieman painia. Miten varhaiskasvattajat hoksaavat milloin painiminen onkin kiusaamista. Jääkö poikien välisiä kiusaamisia usein kasvattajilla huomioimatta tai puuttumatta.

Kiusaamiselle otollisinta aikaa on haastattelun perusteella ne tilanteet, joissa aikuinen ei ole läsnä. Niitä tilanteita esiintyy vapaan leikin aikana, siirtymätilanteissa ja valintatilanteissa, jolloin pitää valita itselleen tekemistä. Nämä ovat yhteneväisiä myös aikaisempien tulosten kanssa.

”sillon ku on vapaan leikin aika ja lapset on sillain et aikuinen ei oo läsnä, siis siinä leikissä ihan mukana”

Aikuisen täytyy olla nimenomaan aidosti läsnä tilanteessa eikä vain fyysisesti paikalla, välttääkseen kiusaamistilanteet. Lapset havaitsevat sen nopeasti, jos aikuinen ei ole läsnä, tai hänen keskittymisensä herpaantuu. Se käy ilmi myös aikaisemmasta tutkimuksesta (Repo 2015), jossa todetaan, että kiusaamista esiintyy eniten silloin kun aikuisella on kiire eikä hän ole näkemässä tilannetta. Kun aikuinen on läsnä, voi hän helposti havainnoida lapsia ja tilannetta, ohjata leikin kulkua, jakaa leikin rooleja ja näin estää kiusaamistilanteiden syntymisen. Siksi aikuisen aidolla läsnäololla on suuri vaikutus kiusaamisiin.

Viime aikoina päiväkodeissa on lisääntynyt pienryhmätoiminta. Koska päiväkotien ryhmien koot ovat niin suuria, on ryhmä jaettu useampaan pieneen ryhmään, jotta erilaisten toiminnat ja tehtävät on mahdollista toteuttaa lasten kanssa. Hoksasin, että päiväkotien pienryhmätoiminnalla on valtavan suuri merkitys myös kiusaamisen ilmenemiseen, tunnistamiseen ja ehkäisyynkin. Kasvattajat voivat helpommin muun muassa havainnoida lapsia, ohjata ja opettaa heitä, silloin kun lapset ovat pienessä ryhmässä. Pienryhmätoiminta ei siis pelkästään helpota toimintaa päiväkotiarjessa vaan on myös osaltaan ehkäisemässä lasten välisiä kiusaamisia.

5.2 Kiusaamisen ehkäisyn keinot

Puhuimme haastateltavien kanssa heidän tavoistaan puuttua ja ehkäistä kiusaamistapauksia. Ne ovat hyvin pitkälle samat kuin mitä tutkimukseni teoreettisesta osuudesta käy ilmi. Haastattelussa niistä sai vielä konkreettisemmän kuvan. Tärkeimpänä keinona ehkäistä kiusaamista päiväkodissa nousee aineistosta aikaisemminkin esille noussut aikuisen läsnäolo.

”et vaatii kyllä kokoajan semmosen 100 prosenttisen läsnäolon, että pystyy ennaltaehkäisemään niitä tilanteita”

Aikuisen läsnäololla tarkoitetaan siis nimenomaan aitoa läsnäoloa. Ei riitä, että aikuinen on pelkästään fyysisesti siinä tilassa missä lapset ovat, vaan häneltä

vaaditaan myös henkistä läsnäoloa ja herkkyyttä estääkseen kiusaamistilanteet. Lapset aistivat ja havaitsivat helposti tilanteet, joissa aikuisen läsnäolo on kyseenalaista.

Toinen tärkeä keino, joka aineistostakin nousi vahvasti esille, on lapsiryhmän ryhmäyttäminen.

”tosi paljon sitä ryhmäytymistä et kaikki tulee tutuiksi, et ei oo niitä et jää yksin tai ei pääse ryhmään mukaan”

Ryhmäytymistä harjoitetaan paljon syksyisin uuden lapsiryhmän aloitettua ja jatketaan pitkin vuotta. Sen avulla lapset tulevat tutuiksi toisilleen, yhteenkuuluvuuden tunne lisääntyy ja heidän on helppo päästä leikkeihin mukaan. Haastateltavien mukaan ryhmäyttäminen on tuottanut selvää tulosta ja lapset useimmiten ottavat kaikki mukaan eikä kukaan jää ryhmän ulkopuolelle. Ajattelen, että ryhmäyttäminen on samalla myös sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen tukemista ja opettamista lapsille. Lapset oppivat sosiaalisia taitoja arjen tilanteissa ja useimmiten mallioppimalla. Kun lapsia tutustutetaan toisiinsa ja tehdään erilaisia harjoitteita ja leikitään yhdessä ovat he vuorovaikutuksessa toisten kanssa ja näin harjoittelevat sosiaalisia taitojaan. On tärkeää, että jo ryhmäyttämävaiheessa kasvattaja ohjaa ja tukee vuorovaikutustilanteita, antaa lapsille positiivista palautetta ja on empaattinen. Näin lapsen sosiaaliset ja empaattiset taidot kehittyvät oikeaan suuntaan.

Kasvattajan omat arvot vaikuttavat myös lapseen, joten on ehdottoman tärkeää, että kasvattajan omat arvot ja asenteet ovat kiusaamisen vastaisia ja yhteneviä päiväkodin arvojen kanssa, jotta hän toimii hyvänä esimerkkinä lapsille. Kasvattajan toimintaan vaikuttaa myös hänen omat tunteensa ja kokemuksensa kiusaamisesta. Hänellä voi esimerkiksi olla omakohtaista kokemusta kiusattuna olemisesta. Se voi aiheuttaa hänessä erilaisia voimakkaita tunteita ja ajatuksia, kun hän näkee kiusaamista. Kasvattajan on hyvin tärkeää tiedostaa ja ymmärtää omat tunteensa kiusaamisen suhteen sekä osata laittaa ne sivuun, jotta hän voi kohdata kiusaamista ja ehkäistä sitä tehokkaasti.

Kolmantena tärkeänä keinona kiusaamisen ehkäisyssä päiväkodissa nousi haastattelussa esiin kiusaamisesta puhumisen tärkeys. On tärkeää keskustella lasten

kanssa kiusaamisesta, sen vaikutuksista ja sen aiheuttamista tunteista. Keskustelussa on hyvä käyttää apuna erilaisia materiaaleja, kuten tunne- tai tilannekortteja, kirjoja ja tarinoita. Myös näytelmien ja nukketeatterin sekä musiikin kautta kiusaamisasian käsittely on todettu päiväkodissa hyväksi keinoksi. On kovin tärkeää, että lapsille kerrataan ja muistutellaan usein siitä, miksi toista ei saa kiusata ja mitä kiusaaminen merkitsee. Kiusaamis-aihe on hyvä pitää päiväkodissa jatkuvasti pinnalla.

”ja paljon niinkö ennakoimalla, tavallaan puhumalla lasten kans”

Kiusaamisesta puhuminen ja sen eri tavoin käsittely on samalla lapsen tapa- ja moraalikasvatusta. Tapa- ja moraalikasvatus on kiusaamisen ehkäisyn perusta varhaiskasvatuksessa. Siinä aikuisen malli ja esimerkki on merkittävässä roolissa. Kiusaamisen käsitteleminen eri tavoin opettaa lapselle, miten toisia kohtaan käyttäytyään ja miten kohdataan. Sen avulla lapsi itse ymmärtää, miksi tietyllä tavalla voi toimia, mutta tietyllä tavalla ei. Lapsi ymmärtää miksi toista ei saa kiusata ja kohdella huonosti.

Kiusaamiseen puuttuminen on osa kiusaamisen ehkäisyä. Haastateltavat ovat ehdottomasti sitä mieltä, että kaikkiin kiusaamistapauksiin on puututtava aina heti. Tapauksen selvittelyä ei voi siirtää myöhemmäksi vaan ne on käsiteltävä välittömästi, jotta osapuolille tulee selväksi, että niihin on tartuttu.

”et ei voi tehdä niin et aamulla sattuu ja iltapäivällä selvitetään”

”aina pitää selvittää niinku se tilanne loppuun asti, et ei jäähä silleen et tilanteet jäis auki”

Kiusaamistapaukset on tärkeää käsitellä yksilöllisesti ja tapauskohtaisesti. Eri lapsille toimivat eri käytännöt ja ratkaisumenetelmät. Lapset täytyy tuntea, jotta osaa ratkaista asiat heidän eduksensa parhaimmalla tavalla. Siihen auttaa lasten ja lapsiryhmän jatkuva havainnointi. Varhaiskasvattajien on tärkeää havainnoida lapsia eri tilanteissa, jotta oppisivat tuntemaan lapsen mahdollisimman hyvin ja osaisivat tehdä oikeanlaisia ratkaisuja kiusaamisen ehkäisyn eteen.

”lapset tuntien, niin on erilaisia käytäntöjä mitkä sitte toimii eri lasten kanssa”

Varhaiskasvattajien täytyy olla koko ajan herkillä, haistella ilmapiiriä ja olla valmis joustamaan ja muuttamaan suunnitelmia. Aikuisen tehtävä on luoda lapsiin ja lapsiryhmään hyvä ja luotettava suhde, että lapset uskaltaisivat rohkeasti kertoa kiusaamistapauksista. Myös päiväkodin ja lasten perheiden välillä on tärkeä olla avoin ja luotettava suhde, että esimerkiksi kiusaamistapauksista uskalletaan sanoa, kysyä tai antaa palautetta.

Varhaiskasvattajalla on valtavan suuri rooli ja merkitys kiusaamisen ehkäisyssä. Mielestäni on tärkeää, että kasvattaja itse ymmärtää ja on tietoinen tästä hänen roolistaan. Pohdiskelen, että hoksaavatko kaikki varhaiskasvattajat sitä, kuinka paljon heidän omat asenteet ja arvot ohjaavat heidän toimintaa ja sitä kautta vaikuttavat myös lapseen ja hänen toimintaansa. Omia asenteita ja arvoja ei välttämättä ole kovin helppo muuttaa, mutta on ehdottoman tärkeää, että varhaiskasvattaja tiedostaa omat asenteensa ja ajattelumallinsa ja on valmis tarvittaessa muuttamaan niitä ja refleктоimaan omaa ammatillisuuttaan.

Niin kuin on jo käynyt selväksi, että kasvattajan rooliin kuuluu luoda avoin, luotettava ja turvallinen ilmapiiri. Tässä kohtaa on hyvä huomioida, että hyvään ja turvalliseen ilmapiiriin kuuluu myös päiväkodin työntekijöiden välillä vallitseva ilmapiiri ja heidän väliset suhteet. Pohdin sitä, että kuinka hyvin kasvattajat ovat tiedostaneet tämän asian. Varhaiskasvatuksen työkenttä on hyvin naisvaltaista aluetta. Naisvaltaisilla työpaikoilla tutkitusti ilmenee paljon eripuraa, kinastelua ja jopa työpaikkakiusaamista. Siinä on vakava ristiriita, sillä juuri varhaiskasvatuksen alueella, -kuten sanottua, esimerkin näyttäminen on erityisen tärkeää. Mielestäni olisi ehdottoman tärkeää, että päiväkotien henkilöstöä muistutettaisiin työpaikan ilmapiirin merkityksestä ja heitä veloitettaisiin huolehtimaan, että omat välit muihin työntekijöihin on kunnossa.

Haastattelussa emme keskustelleet vanhempien kanssa tehtävästä yhteistyöstä. Eräs haastateltavista antoi kuitenkin ymmärtää, että keskustelua kiusaamisesta on käyty vanhempien kanssa. Yhteistyön ja kasvatuskumppanuuden merkitys korostuu kiusaamisen ehkäisyssä. Jos lapsen vanhemmilla on päiväkodin kanssa erilaiset arvot ja asenteet kiusaamisen suhteen, on silloin kiusaamisen ehkäisy todella haastavaa, jopa mahdotonta. Jos lapselle opetetaan päiväkodissa toista

ja kotona toista, on sanomattakin selvää, ettei lapsi tiedä ja ymmärrä miten pitäisi toimia. Toisaalta huomioitava on myös se, että lapsi voi käyttäytyä eri tavoin kotona kuin päiväkodissa, eikä se välttämättä johdu siitä, että kotona olisi eri kasvatustavat ja asenteet kuin päiväkodissa. On tärkeää, että vanhemmat uskaltauvat herkästi kysyä ja keskustella päiväkodin henkilöstön kanssa ja päinvastoin. Jos asioista ei voi keskustella, saattaa syntyä aivan vääriä oletuksia ja väärin perustein tehtyjä ratkaisuja. Kasvatuskumppanuuden ideahan perustuu molemminpuoliseen tuen antamiseen ja saamiseen kasvatustehtävässä.

5.3 Uuden lakimerkinnän tuomat muutokset

Uuden lakimerkinnän tuomista muutoksista kyselin haastateltavilta muun muassa siitä, miten heitä on ohjattu asian tiimoilta, millä tavoin lakimerkintä on vaikuttanut työntekoon ja päiväkodin arkeen, sekä mitä ajatuksia uusi lakimerkintä herättää henkilöstössä.

Haastateltavien mukaan varhaiskasvatussuunnitelma eli vasu on ollut kovassa käytössä etenkin silloin murrosvaiheessa, kun lakimerkintä tuli. Vasua käsiteltiin palavereissa paljon ja käytiin läpi kohta kohdalta. Päiväkodin johtaja antoi henkilökunnalle kotiläksyksikin lukea vasua. Myös ryhmätöitä on henkilökunnan kesken tehty aiheesta. Kävi ilmi, että aiheeseen liittyvistä asioista on päiväkodilla keskusteltu valtavan paljon. Ulkopuolista ohjausta tai tukea varhaiskasvattajat eivät ole saaneet vaan keskustelua on käyty oman päiväkodin kesken.

”että jokaisella lapsella ois täällä turvallinen olo ja turvallinen olla ja ei tarvis kokea minkäänlaista kiusaamista tai syrjintää tai muutakaan turvattomuutta”

Se on haastateltavien mukaan päiväkodin jokaisen ryhmän yksi tärkeimmistä tavoitteista ja se on noussut keskusteluissa hyvin usein esille. Puhetta on ollut myös esimerkiksi siitä, kuinka tärkeää on, että jo päiväkodissa luodaan pohja lapsen hyvälle itsetunnolle. Se kantaa hedelmää hyvin pitkälle lapsen elämässä. Huono itsetunto heijastuu selvästi käyttäytymiseen. Lapsi, jolla on huono itsetunto tai jota henkisesti poljetaan ja aliarvioidaan, vähättelee myös itse itseään ja aliarvioi omia kykyjään. Toisaalta hän voi käyttäytyä myös itse dominoivasti eli kohtelee röyhkeästi ja polkee muita ihmisiä. Siinäkin tulee ilmi se tosiasia, että

lapsi käyttäytyy niin kuten häntä kohtaan on käyttäydytty ja millaista käyttäytymisesimerkkiä hän on nähnyt. Varhaiskasvattajien on siis tärkeä itse miettiä, kuinka käyttäytyy, miten kohtelee lapsia ja millaista palautetta antaa heille, jotta heidän itsetuntonsa saisi kehittyä oikealla tavalla.

Uuden lakimerkinnän vaikutuksesta työntekoon ja päiväkodin arjen toimintaan olivat kaikki haastateltavat sitä mieltä, ettei se ole suuremmin vaikuttanut. Heidän mukaansa työtä tehdään samalla tavalla kuin ennenkin. Kiusaamisiin puututaan ja ne selvitellään heti ja kiusaamistapauksia pyritään ehkäisemään kuten ennenkin. Kiusaamis-aihetta käsitellään ja pidetään pinnalla niin kuin on tehty aikaisemminkin.

”ihan yhtä tärkeä ollut ennen tätäkin niinku nostamista esille”

Eräs haastateltava nosti yhden asian esille, joka on viime aikoina noussut esille ja joka liittyy myös tähän uuteen lakimerkintään. Hänen mukaansa yhteistyötä esikoulun ja koulun kanssa on yritetty tehdä heidän päiväkodissa enemmän. Yhteistyön avulla yritetään tehdä helpommaksi esikouluun ja kouluun siirtymisvaiheet, poistaa jännitystiloja ja tehdä lasten oloa turvallisemman tuntoiseksi. Esimerkiksi kummitoiminnan kautta isommat oppilaat tulevat päiväkotilaisille tutummiksi ja olo näin turvallisemmaksi. Kummioppilaat toimivat ikään kuin päiväkodin lasten suojelijoina ja he myös kokevat tämän roolin useimmiten vastuullisena ja tärkeänä. Kyseinen päiväkotijoukko sijaitsee alakoulun yhteydessä, joten yhteistyötä on mahdollista tehdä. Näkemykseni mukaan koulujen kanssa tehtävä yhteistyö on erittäin hyvä idea. Koulumaailma kun on kuitenkin lapsella edessä, niin miksi ei tutustutettaisi häntä siihen asteittain jo ennen sinne menemistä. Vaikka lapsi ei aloittaisikaan koulua juuri kyseisessä koulussa, saa hän silti kokemusta ja näkemystä koulumaailmasta ja isommista oppilaista. Mielestäni tämä on yhteyksissä myös turvallisen ilmapiirin luomiseen lapselle.

Ongelmana päiväkodin ja koulun välisessä yhteistyössä lienee niiden sijainti. Suurin osa päiväkodeista on omia rakennuksia eikä välttämättä lähelläkään koulua. Siksi yhteistyön tekeminen voi olla kovinkin haasteellista. Olisi mielestäni hyvä ajatus, että jokaisella päiväkodilla olisi sovittu yksi nimikkokoulu ja luokka tai luokat sieltä, joiden kanssa tekee säännöllistä yhteistyötä. Yhteistyö voisi olla esimerkiksi yhteisiä tapahtumia, toimintoja tai pieniä arjen hetkiä. En tiedä, kuinka

paljon tällaista yhteistyötä jo harrastetaan, mutta uskoisin että koulukummi-toimintaan panostaminen olisi molemmin puolin antoisaa ja tärkeää työtä.

Kysyin haastateltavilta, onko lakimerkinnän kautta tullut uusia ideoita tai keinoja puuttua kiusaamisiin ja ehkäistä niitä. Heidän mukaansa suoraan lain myötä niinkään ei ole tullut, mutta uutta varhaiskasvatuksen suunnitelmaa lukiessa uusia ideoita tuli paljon moneen asiaan. Myös kiusaamisaiheen käsittelyyn eräs koki saaneensa uusia ideoita.

Haastateltavat pitivät hieman "hulluna" sitä, että kiusaamisen kieltäminen päiväkodissa on nyt vasta kirjattu lakiin. He kokevat, että se on ollut niin itsestään selvä asia, että ketään ei saa kiusata ja kiusaamisiin pitää puuttua välittömästi.

"toivois, että se ois ollu kaikille itsestäänselvyys niinkö ihan siitä asti ku on tälle alalle ryhtynyt"

He pitävät kuitenkin hyvänä asiana, että se on nyt nostettu esille ja kirjattu lakiin.

Laista puhuttaessa on hyvä huomioida myös eettisyyttä ja pohtia mahdollisia eettisiä ristiriitoja. Eettisyys on arvoja, periaatteita ja ihanteita, jotka ohjaavat ihmisiä heidän toiminnoissaan, oikeanlaisten valintojen tekemisessä ja muiden kohtaamisessa. Kun ihminen noudattaa lakia ja toimii sen määrittämässä rajoissa, toimii hän eettisesti oikein. Nyt kun päiväkodissa kiusaamisen ehkäisystä ja puuttumisesta on säädetty varhaiskasvatuslaissa, velvoittaa se varhaiskasvattajia puuttumaan kiusaamisiin ja tekemään työtä kiusaamisen vastaisen toiminnan eteen. Kiusaamista ei aikaisemminkaan ole pidetty sallittuna päiväkodissa. Kiusaamisiin on pitänyt puuttua ja tilanteita ehkäistä. Se on kuulunut eettiseen toimintaan varhaiskasvatuksessa vaikkei sitä laissa ole selvästi määriteltykään.

Tässä kohtaa pohdiskelen kuitenkin sitä, että miksi tämä kiusaamiselta suojaaminen nostettiin nyt varhaiskasvatuslakiin. Eikö kiusaamisen vastainen toiminta pitäisi olla kaikille itsestäänselvyys, ettei sitä tarvitse edes mainita. Onko jopa niin, että kulttuuri on jotenkin muuttumassa, että ihmiset tarvitsevat yhä enemmän ohjeita ja oppaita, miten tulee toimia, mikä on oikein ja niin edelleen. Ollaanko mahdollisesti menossa siihen suuntaan, että kansalaiset noudattavat vain laissa määrättyjä asioita ja elävät sen mukaan. Että ihmiselle ei itsestään lähtevä eettinen ja moraalinen toiminta olekaan enää niin itsestäänselvyys.

Toisaalta mietin myös sitä, moniko ehkäisee ja puuttuu kiusaamisiin vain koska laissa on niin määrätty. Kuinka monessa päiväkodissa on kiusaamistilanteisiin alettu nyt vasta puuttumaan ja niitä pyritään ennaltaehkäisemään siksi, koska se on nyt laissa määrätty. En usko, että missään päiväkodissa. Oman näkemykseni mukaan ja aineistonkin perusteella se on ollut itsestäänselvyys aina, ettei kiusaaminen ole ollut sallittua päiväkodissa, niihin on täytynyt puuttua ja pyrkiä ehkäisemään. Kiusaamisiin on suhtauduttu samalla tavalla kuin nytkin; ei hyväksytäkään missään muodossa. Ajattelen, että kiusaamisen vastainen toiminta pitäisi lähteä ihmisen omasta moraalista. En usko, että he, joilla kiusaamisen vastainen toiminta, puuttuminen ja ehkäisy ei ole omasta eettisyydestä ja moraalista lähtevää, että he lakipykälän takia rupeaisivatkin toimimaan niin. Siinä mielessä pidän lakimerkintää jopa hieman turhana.

Haastateltavat eivät koe, että uusi lakimerkintä olisi mitenkään muuttanut heidän suhtautumistapaansa kiusaamiseen. He kokevat uuden lakimerkinnän ikään kuin muistutuksena siitä, kuinka tärkeää kiusaamista ehkäisevä työ on. Se muistuttaa myös oman ammatillisuuden kehittämisestä ja reflektoinnista.

”yrittäis koko ajan kehittyä ammatillisesti siihen suuntaan että olis mahdollisimman hyvä siinä että ehkäisis sitä ja osais puhua niistä asioista oikeen”

Julkisuudessa ja sosiaalisessa mediassa on viime aikoina paljon puhuttu kiusaamisesta ja sen ehkäisystä. Haastateltavat kokivat, että sekin on ollut vahvasti muistuttelemassa siitä, että kiusaamisesta täytyy puhua päiväkodissa ja käsitellä aihetta lasten kanssa eri tavoin, jotta kasvatus sen suhteen menisi perille. Tärkeää on myös näyttää esimerkkiä lapsille omalla käyttäytymisellään muita aikuisia kohtaan. Lapselle kun on ominaista seurata tarkkaan aikuisten toimintamalleja, käyttäytymistä ja fiilistä, sekä kopioida ne herkästi omaan käyttäytymiseensä.

Suurta huolta haastateltavissa herätti viime aikojen lapsiryhmien koon kasvaminen. Lapsia on ryhmässä enemmän ja aikuisia vähemmän, joten on huolestuttavaa nähdä kuinka käy kiusaamistapausten määrille. Aikuiset eivät ehdi olemaan tarpeeksi läsnä, eivätkä näe ja kuule kaikkia mitä ympärillä tapahtuu. Sen myötä

kiusaamistapauksilla on suuri riski lisääntyä päiväkodissa. Eikä se riski taida ainakaan vähentyä siirryttäessä koulumaailmaan. Siellä on päiväkotiin verrattuna vielä vähemmän aikuisia läsnä, jotka ehkäisevät ja puuttuvat kiusaamisiin.

”kiusaamisia tulee enempi ku ei oo aikuisia tarpeeksi olemaan läsnä ja kuulemaan ja näkemään kaikkia, niin se on kyllä surullista”

Ristiriidassa uuden lakimerkinnän kanssa on resurssit. Paljon kuulee nykyään sitä, ettei aikaa, rahaa ja henkilöstöä ole riittävästi. Joka asiasta yritetään leikata ja säästää. Se on samalla valitettavasti leikkaamista myös lasten ja työntekijöiden hyvinvoinnista. On käsittämätöntä, että raha on niin voimakas elementti, että sen takia voidaan säästää esimerkiksi kasvatuksen laadusta ja terveyttä tukevista tekijöistä.

On hyvin ristiriitaista, että samalla kun puhutaan kiusaamisen ehkäisyn tärkeydestä päiväkodissa, kasvatetaan ryhmäkokoja, jolloin henkilöstöä on suhteessa myös vähemmän. Lisäksi esimerkiksi sijaisia ei aina käytetä, vaan työskennellään vajaalla henkilöstömäärällä. Sillä valitettavasti on vaikutusta myös kiusaamisen ehkäisyyn ja puuttumiseen. On sanomattakin selvää, etteivät varhaiskasvattajat ehdi näkemään ja kuulemaan kaikkia tilanteita -myöskään kiusaamisia. He eivät voi olla läsnä koko ajan vaikka kuten sanottua, se olisi tärkein kiusaamisen ehkäisyn keino. Resurssipula ja raha aiheuttaa suuria eettisiä ristiriitoja varhaiskasvatuksessa.

Eettiset ristiriidat vaikuttavat negatiivisesti myös varhaiskasvattajiin ja heidän hyvinvointiin. Luulen, että suurin osa kasvattajista haluaisi turvata lapselle parhaimman mahdollisen lapsuuden ja tukea heidän kokonaisvaltaista kasvua ja kehitystä niin hyvin kuin mahdollista. Mutta vaikka kuinka haluaisi ja toivoisi pystyvänään tekemään, ei siihen välttämättä ole mahdollisuutta. Ei ole esimerkiksi tarpeeksi aikaa keskittyä lapseen yksilönä, sillä ryhmässä on lapsia paljon ja aikuisia vähän. Luulen, että monessa päiväkodissa on se tilanne, ettei kasvattaja ehdi olla lasten kanssa niin paljon läsnä kuin olisi tarve, sillä aikaa vie muut työt kuten siivous. Myös tukea tarvitsevia lapsia on päiväkodissa yhä enemmän, joka helposti aiheuttaa sitä, että kasvattajan täytyy keskittyä hänen kanssaan toimimiseen ja toiset lapset jäävät helposti huomiotta. Nämä esimerkiksi, aiheuttavat kasvattajissa helposti turhautuneisuutta ja riittämättömyyden tunnetta. On kovin

ristiriitaista, että kasvattaja kyllä tietää miten pitäisi toimia ja mikä on eettisesti oikein, mutta hänelle ei anneta mahdollisuutta ja voimavaroja työskennellä niin.

Teoriaosuudessa kerroin tavoitteista, joita varhaiskasvatukselle on laadittu vuonna 2007. Tavoitteiden on määrä olla toteutettuna vuonna 2020. Nyt kun näin 2019 vuoden alussa pohdiskelen noiden tavoitteiden täyttymistä, huomaan, että osa tavoitteista on jo täyttynyt, mutta osassa on vielä puutteita. Suurin tavoite, jossa on vielä paljon parantamisen varaa, on henkilöstön määrä ja hyvinvointi. Näkemykseni mukaan, päiväkodeissa ei ole useinkaan riittävästi henkilöstöä. Heidän hyvinvoinnistaan en osaa sanoa. Mutta ajattelen, että jos henkilö tuntee usein riittämättömyyttä ja joutuu kiireen alla työskentelemään eikä voi edes välttämättä työskennellä haluamallaan tavalla, niin horjuttaa se ennen pitkään hänen hyvinvointiaan. Edelleen myös miehille on varhaiskasvatuksen alalla kovasti tarvetta.

Tavoite, joka on toteutunut, on varhaiskasvatuksen lainsäädännön uudistaminen ja ajankohtaistaminen. Se on toivottavasti tullut selväksi tämän tutkimukseni myötä. Muiden tavoitteiden täyttymistä en lähde tässä kohtaa arvioimaan.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

6.1 Johtopäätökset

Tutkimukseni tarkoitus oli selvittää, kuinka uusi lakimerkintä päiväkodissa kiusaamiselta suojaamisesta vaikuttaa päiväkodin arkeen. Apukysymyksillä oli tarkoitus saada tarkennusta pääkysymykseen sekä vastausta siihen, miten kiusaamista ehkäistään päiväkodissa.

Tutkimustuloksista käy selväksi, että uuden lakimerkinnän tuleminen ei ole vaikuttanut päiväkodin arkeen juuri millään tavalla. Sillä ei käytännön tasolla ole ollut oikeastaan mitään vaikutusta. Työtä tehdään samalla tavalla kuin ennenkin, lapsia hoidetaan, kasvatetaan ja opetetaan. Kiusaamisesta puhutaan paljon, kiusaamistilanteisiin puututaan välittömästi ja niiden ehkäisyn eteen tehdään työtä. Ainoa konkreettinen asia, jota on kyseisen päiväkodin arjessa viime aikoina yritetty lisätä, on yhteistyö esikoulun ja koulun kanssa. Se ei suoranaisesti liity uuteen lakimerkintään, mutta on osaltaan myös ehkäisemässä kiusaamista päiväkodissa. Muita kiusaamisen ehkäisemisen keinoja päiväkodissa on tutkimustulosten mukaan lapsiryhmän huolellinen ryhmäyttäminen, joka takaa sen, että lapset tulevat tutuiksi toisilleen ja hyväksyvät leikkeihin mukaan. Kiusaamis-asian käsittely eri menetelmin on sekin suuressa roolissa. Sitä varten on käytettävissä paljon eri materiaaleja, kuten kirjallisuutta, tehtäviä ja musiikkia.

Aikuisen aito läsnäolo on tutkimustulosten mukaan selvästi yksi tärkeimmistä, ellei jopa tärkein kiusaamisen ehkäisyn keino. Aikuisen läsnä ollessa kiusaamista harvoin tapahtuu. Havainnointi kuuluu myös vahvasti kiusaamisen ehkäisyyn. Varhaiskasvattajien on tärkeää tuntea lapsi, haistella ilmapiiriä ja havainnoida ryhmää ja lapsia jatkuvasti, jotta osaa puuttua heti ja lapsen edun mukaisesti kiusaamistapauksiin sekä tilanteisiin ennen mahdollisesti tapahtuvaa kiusaamista. Luotettavan ja avoimen suhteen muodostaminen niin varhaiskasvattajan ja lapsen kuin päiväkodin ja lapsen perheenkin välille, on sekin osittain ehkäisemässä kiusaamista ja helpottaa kiusaamisiin puuttumista. Silloin lapset uskaltavat kertoa aikuisille tapahtuneista ja myös vanhemmat rohkenevat antaa palautetta ja kyseillä tapauksista.

Se, mihin uusi lakimerkintä on vaikuttanut, ovat tutkimustulosten mukaan varhaiskasvattajat itse. He kokevat lakimerkinnän tulemisen tärkeänä muistutuksena siitä, kuinka aiheellista kiusaamisesta on puhua pienten lasten kanssa ja pitää aihetta pinnalla. He ajattelevat, että on hyvä hetki viimeistään nyt ikään kuin pysähtyä katsomaan peilistä ja miettiä omaa rooliaan ja ammatillisuuttaan sekä siinä kehittymisen kohteita. Ammatillisuutta erityisesti siinä, miten voisi käsitellä kiusaamista niin, että jokainen ryhmän lapsi ymmärtäisi sen merkityksen ja vakavuuden, sekä siinä, voisiko itse tehdä asioita vielä jotenkin eri tavalla, ettei kiusaamista tapahtuisi.

Uuden lakimerkinnän tuleminen on herättänyt varhaiskasvattajissa hämmästyä ja ihmettelyä. He ovat kokeneet sen niin itsestäänselvytenä tähänkin asti. Toisaalta varhaiskasvattajat pitävät sitä myös hyvänä asiana, sillä se on herättänyt valtavasti keskustelua. Kiusaamisesta kun ei voi koskaan puhua liikaa. Se on valitettavasti ainainen ongelma, mutta sen vähentämiseksi on kokeiltava kaikki keinot. Ristiriidassa uuden lakimerkinnän kanssa on nyky-yhteiskunnassa vallitseva trendi säästämisestä. Päiväkodin ja varhaiskasvatuksen resursseistakin on pyritty leikkaamaan ja säästämään, joka haastaa myös kiusaamisen ehkäisyä ja kiusaamisen vastaisen työn toteuttamista päiväkodissa.

6.2 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimus on eettinen, luotettava ja uskottava kun se suoritetaan hyvän tieteellisen käytännön edellyttämällä tavalla. Lähtökohtia sille ovat tutkimuseettisestä näkökulmasta katsottuna rehellisyys, huolellisuus ja tarkkuus tutkimustyössä, tulosten tallentamisessa ja esittämisessä sekä arvioinnissa. Lähteiden oikein ja tarkoin merkitseminen on tärkeää. Sillä voidaan osoittaa, että huomioidaan ja kunnioitetaan aikaisempia tutkimuksia ja saavutuksia. Tutkimuseetiikkaan kuuluu myös tarvittavien tutkimuslupien hakeminen. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6-7.)

Opinnäytetyössäni tutkimisen kohteena ovat ihmiset. Siksi on erittäin tärkeää, että työ tehdään eettisesti oikein ja työ on luotettava. Tutkimuksessani en mainitse ketään haastatteluun osallistuvaa nimeltä enkä edes päiväkotia, missä he

työskentelevät. Näin haastateltavan anonymiys säilyy ja vastaukset ovat luotettavampia. Opinnäytetyön lukijan on mahdotonta yhdistää tutkimuksen tuloksia johonkin tiettyyn henkilöön tai päiväkotiin. Näin ollen tutkimukseni ei tule aiheuttamaan vahingollisia seurauksia tutkittaville vaikka työni tulee julkiseksi ja kaikkien saataville.

Haastatteluun osallistuville tein selväksi, että osallistuminen on heille vapaaehtoista, eikä vastaaminen tule millään tavoin aiheuttamaan sosiaalisia tai taloudellisia haittoja heille itselleen eikä heidän työpaikalleen. Kerroin haastateltaville, että litteroin haastattelunauhoitteen, mutta pidän aineistot pelkästään omassa hallussani, käytän niitä vain tätä opinnäytetyötäni varten ja hävitän aineiston opinnäytetyön valmistuttua. Tutkimusluvut hoidin kuntoon ennen haastattelua Kempeleen kunnan varhaiskasvatusjohtajan sekä kyseisen päiväkodin varajohtajan kanssa.

Mielestäni tutkimuksen luotettavuuden kannalta on tärkeää, ettei minulla ole ennakkotietoja ja –olettamuksia kyselyn vastauksiin liittyen. Minun on helppo olla puolueeton tutkija ja tarkastella tuloksia ilman omia kokemuksia.

6.3 Pohdintaa opinnäytetyöprosessista

Opinnäytetyö kokonaisuudessaan oli minulle hyvin opettavainen ja mielenkiintoinen prosessi. Aihe oli kovin ajankohtainen ja oli innostava tutkia uutta. Sain kuulla useamman kerran monen eri ihmisen suusta kuinka tärkeän ja ajankohtaisen aiheen parissa teen opinnäytetyötä. Sekin innosti jatkamaan. Mielenkiintoni opinnäytetyöni aihetta kohtaan säilyi melkein koko prosessin ajan. Toki oli myös hetkiä, jolloin epäili työn koskaan valmistumista.

Vaiheita tai asioita prosessissa, jotka koin haasteellisimpina olivat ensinnäkin aiheen rajaaminen käsiteltävään ja järkevään alueeseen. Tutkimuskysymyksiä olisi ollut enemmänkin mielessä, mutta raja tuli vastaan. Teoreettisessa osuudessa oli myös omat haasteensa sekä tutkimustulosten laatimisessa. Ne olivat työläimmät osuudet koko prosessissa. Otsikon muotoilun koin myös yllättävän vaikeaksi. Opinnäytetyön suunnitelmaan kirjoittamaani otsikkoa olen pyöritellyt ja muokkailut hyvin useaan otteeseen työni aikana.

Haastattelun litterointi ja aineiston analysointi olivat minulle aivan uusia asioita. Litteroinnin jälkeen käytin paljon aikaa perehtyen eri analysointitapoihin ja käytäntöihin. Työelämäyhteys oli sekin opettavainen kokemus. Siinä korostui erityisesti vastuun merkitys.

Aineistonkeruumenetelmäksi valitsin mielestäni oikean menetelmän. Teema-haastattelu ryhmähaastattelun muodossa oli ehkä jopa paras vaihtoehto kerätä aineistoa tähän opinnäytetyöhön. Koin, että haastattelutilanne pysyi keskustelunomaisena ja haastateltavat uskalsivat kertoa omin sanoin omia näkemyksiä ja ajatuksia. Alun perin tarkoitukseni oli haastatella kahta noin kolmen hengen ryhmää ja saada näin laajempi tutkimusaineisto. Aikataulujen ja sairastelujen takia jouduin kuitenkin tyytymään vain yhteen haastatteluun. Aineisto on siis hieman niukka, joka täytyy huomioida tulosten yleistämisessä.

Tutkimuksen eettisyyttä ja luotettavuutta pyrin pitämään mielessäni koko ajan opinnäytetyötä tehdessä. Mielestäni opinnäytetyössäni käy selväksi kenen ajatuksia kirjoitan. On eettisesti tärkeää, etten yritä omia toisen ajatuksia ja kirjoittaa hänen kirjoituksiaan omana tietonani. Olen pyrkinyt kirjoittamaan tekstiviitteet ja lähteet oikein ohjeistuksen mukaisesti. Aineistonkeruussa ja analyysissä eettisyyttä ja luotettavuutta täytyy huomioida myös tarkoin. Tutkimusluvan allekirjoitin Kempeleen kunnan varhaiskasvatusjohtajalla. Toimeksiantosopimuksen allekirjoitti kyseisen päiväkodin varajohtaja, johtajan ollessa pois. Haastateltavilta kysyin luvan haastattelun nauhoittamiseen sekä kerroin heidän anonyymiytensä säilymisestä vastauksissa. Muistutin heitä myös siitä, että aineisto pysyy vain minun hallussani ja hävitän ne opinnäytetyöni valmistuttua.

Aineistonanalysoinnissa pyrin huomioimaan luotettavuuden muun muassa siten, että pyrin tulkitsemaan haastateltavien vastauksia mahdollisimman rehellisesti ja oikein, tekemättä vääriä johtopäätöksiä. Haastattelussa pyrin itse olemaan neutraali ja vaikuttamatta millään tavoin haastateltavien vastauksiin. Luotettavuutta tutkimustuloksissa mielestäni lisää se, ettei minulla ollut lainkaan vielä kokemusta, miten tämä lakimerkintä on vaikuttanut päiväkodin arkeen. Olin avoin kaikille vastauksille ja tuloksille. Analysoinnissa toin esille omia pohdintoja ja havain- toja. Aineiston analysointi oli hyvin opettavaista. Koin paljon ahaa elämyksiä ja sain oppia uusia asioita.

Mielestäni tutkimuksen teoreettinen ja tutkimuksellinen osio ovat sidoksissa toisiinsa. Jo haastattelutilanteessa huomasin, että monet asiat, josta puhuttiin, olin käynyt läpi teoriassa.

Tutkimustuloksista käy ilmi, kuinka varhaiskasvattajat ovat huolissaan siitä, miten käy tulevaisuudessa kiusaamisten määrille päiväkodissa. Lapsia on ryhmässä enemmän ja aikuisia suhteutettuna vähemmän, niin ilmeneekö kiusaamista myös enemmän. Tässä yksi jatkotutkimusaihe, josta olisi mielenkiintoista nähdä tuloksia tulevaisuudessa. Mielenkiintoista olisi nähdä myös laajemmassa mittakaavassa ja jopa eri kuntien välillä tuloksia tästä omasta tutkimusaiheestani. Tässä kun oli esillä vain yhden päiväkodin varhaiskasvattajat ja heidän näkemyksensä.

LÄHTEET

- Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) 2010a. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Uudistettu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus
- 2010b. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Uudistettu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus
- Alila, K. & Kronqvist, E. 2008. Varhaiskasvatus vuoteen 2020. Varhaiskasvatuksen neuvottelukunnan loppuraportti. Selvityksiä 2007:72. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö. Helsinki: Yliopistopaino
- Anttonen, A. & Haapala, S. 2015. Kiusaaminen varhaiskasvatuksessa. Kasvattajien käsityksiä ilmenemisestä ja puuttumisesta. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustiede. Kandidaatin tutkielma
- Dodson, A. & Lehtonen, T. 2012. Varhaiskasvatusikäisten lasten kiusaamisen ehkäisy. Terveystieteiden tutkimuskeskus. Turun ammattikorkeakoulu. Hoitotyö. Opinnäytetyö
- Eduskunta 12.4.2018. Hallituksen esitys HE40/2018 vp. Viitattu 15.2.2019 https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Sivut/HE_40+2018.aspx
- Eskola, J. 2007. Julkaisussa: Viinamäki, L. & Saari, E. (toim.). Polkuja sovelta-vaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Tammi
- Haapsalo, T., Kirkkopelto, K. & Repo, L. 2016. Mun ja sun juttu! Lasten sosiaalisten taitojen vahvistaminen kiusaamisen ehkäisyssä. Lasten keskus. Helsinki: Premedia
- Haastattelu 5.12.2018. Kempele
- Hakala, J. 1996. Opinnäyte ja sen ohjaaminen. Johdatus tutkimusprosessin hallintaan. Tampere: Gaudeamus
- Hakala, J. 2004. Opinnäytetyöopas ammattikorkeakouluille. Helsinki: Gaudeamus
- Hamarus, P. 2008. Koulukiusaaminen. Huomaa, puutu, ehkäise. Helsinki: Kirjapaja
- Hamarus, P. 2012. Haukku haavan tekee. Puututaan yhdessä kiusaamiseen. Juva: PS-kustannus
- Heikkilä, T. 2018. Vapaa leikki varhaiskasvatuksessa. Lapin ammattikorkeakoulu. Sosiaaliala. Opinnäytetyö
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2013. Tutki ja kirjoita. 18., painos. Helsinki: Tammi

Hujala, E. & Turja, T. (toim.) 2011. Varhaiskasvatuksen käsikirja. PS-kustannus. Juva: Bookwell Oy

Linatti, L. 2018. ”Kyllähän se on semmonen taito, mitä varmasti tarvii elämässä aina”. Päiväkodin työntekijöiden näkemyksiä ja kokemuksia lasten empatiataitojen tukemisesta päiväkodissa. Lapin ammattikorkeakoulu. Sosiaaliala. Opinnäytetyö

Kirves, L. & Stoor-Grenner, M. 2010. Kiusaavatko pienetkin lapset? Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliitto ja Folkhälsan

Kirves, L. & Stoor-Grenner, M. 2011. Kiusaamisen ehkäisy varhaiskasvatuksessa- Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelman laatiminen. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliitto ja Folkhälsan

Koivunen, P. 2009. Hyvä päivähoito. Työkaluja sujuvaan arkeen. Jyväskylä: PS-kustannus

Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Jyväskylä: Vastapaino

Mannerheimin lastensuojeluliitto 2017. Kiusaamisen ehkäiseminen varhaiskasvatuksessa. Viitattu 1.10.2018 <https://www.mll.fi/ammattilaisille/varhaiskasvattajille/kiusaaminen-paivakodissa/>

Myllykoski, J. 2015. Lasten välinen kiusaaminen päiväkodissa – ennaltaehkäisy ja puuttumisen keinot. Turun ammattikorkeakoulu. Sosiaaliala. Opinnäytetyö

Repo, L. 2015. Pienet lapset ja kiusaamisen ehkäisy. Jyväskylä: PS-kustannus
Ruoppila, I., Hujala, E., Karila, K., Kinos, J., Niiranen, P. & Ojala, M. (toim.) 1999. Varhaiskasvatuksen tutkimusmenetelmiä. Jyväskylä: Atena kustannus

Saari, V. 2017. Kiusaaminen 3-5-vuotiaiden lasten päiväkotiryhmissä lastentarhanopettajien ja lasten vanhempien näkökulmasta. Helsingin yliopisto. Kasvatustiede. Kandidaatin tutkielma

Salmivalli, C. 2010. Koulukiusaamiseen puuttuminen. Kohti tehokkaita toimintamalleja. Opetus 2000-sarja. Jyväskylä: PS-kustannus

Tuomi, J. 2007. Tutki ja lue. Johdatus tieteellisen tekstin ymmärtämiseen. Jyväskylä: Tammi

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukausepäilyjen käsitleminen Suomessa. Viitattu 6.10.2018 http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Vaikuttava varhaiskasvatus. Tilannekatsaus toukokuu 2016. Tiivistelmä. Opetushallitus. https://www.oph.fi/download/176639_vaikuttava_varhaiskasvatus_tiivistelma.pdf

Varhaiskasvatuslaki 13.7.2018/540

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Määräykset ja ohjeet 2018:3a. Opetushallitus. Viitattu 15.2.2019 https://www.oph.fi/download/195244_Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet19.12.2018.pdf

Väliaho, H. 2015. Kiusaamisen ehkäisyn suunnitelma Vaskitien päiväkodille. Diakonia ammattikorkeakoulu. Sosiaaliala. Opinnäytetyö

Välimäki, I. 2017. Lasten välinen kiusaaminen ja sen ehkäisy varhaiskasvatuksessa. Oulun yliopisto. Kasvatustiede. Kandidaatin tutkielma

YLE 12.4.2018. Yle uutiset. Päiväkodissa kiusaaminen kielletään lailla. Viitattu 4.6.2018. <https://yle.fi/uutiset/3-10157405>

LIITTEET

Liite 1. Teemahaastattelurunko

Liite 1.

Teemahaastattelu 5.12.2018

Haastattelun teemoitus:
(kysymykset tarvittaessa esitettäviä)

Kiusaaminen päiväkodissa

- Miten kiusaaminen näkyy päiväkodissa? ja millaista?
- Miten sitä havaitaan?
- Miten lain voimaantulo vaikuttanut kiusaamisen ilmenemiseen ja sen havainnointiin?
(mitkä tekijät ylläpitävät ja ruokkivat kiusaamista, onko niitä)
- Milloin kiusaamista useimmiten tapahtuu
- Ryhmädynamiikka, mitä se merkitsee? miten vaikuttaa?

Kiusaamisen ehkäisy ja siihen puuttuminen

- Miten kiusaamiseen tartutaan? Miten ratkotaan? (toimintamallit)
- Koetteko pystyvänne puuttumaan kiusaamisiin? onko tilanne muuttunut?
- onko kiusaamista helppo tunnistaa
- Millaisia toimintoja/toimintamalleja käytetään kiusaamisen ehkäisyssä?
- Miten sitä voidaan ehkäistä, miten ehkäistään vapaan leikin aikana
- Miten lakimerkintä konkreettisesti vaikuttanut kiusaamisen ehkäisyyn
- koetteko tarvitsevanne jotain lisätukea tai koulutusta kiusaamiseen ehkäisyyn
- mikä merkitys havainnoinnilla kiusaamisen ehkäisyssä
- onko päiväkodin omassa vasussa kiusaamisen ehkäisyn suunnitelmaa,

Uuden lakimerkinnän tuomat muutokset

- Oletteko olleet tietoisia uudesta lakimerkinnästä? ja mistä kuulitte?
- Oletteko keskustelleet asiasta ja sen merkityksestä työpaikalla
- Onko teitä ohjattu tai opastettu asian tiimoilta
- Miten lakimerkintä on vaikuttanut tai/ja tulee näkymään päiväkodin arjessa
- Millaisia konkreettisia muutoksia on vaatinut
- Onko lain myötä tullut uusia keinoja/ideoita puuttumiseen, miten vaikuttanut?
- Millä tavoin vaikuttaa teidän työntekemiseenne
- Mitä ajatuksia herättää
- mitä lakipykälä teille merkitsee? onko se vaatinut teiltä jotain?
- Mitä ajattelette siitä, että nyt vasta lakiin
- onko lakimerkintä muuttanut mitenkään teidän suhtautumistapaanne kiusaamiseen?